

ЗЕЛЕНА КНИГА

Критичні мінерали
в Україні та світі

ПЕРЕДМОВА

СКОРОЧЕННЯ

1	• Критична сировина у світі. Її роль для промисловості. Огляд політик щодо критичної сировини.	• 4
2	• Основні проблеми безпеки постачання.	• 11
3	• Міжнародна співпраця у сфері критичної сировини.	• 18
4	• Державне регулювання критичних матеріалів в Україні, стан справ.	• 26
5	• Пропозиції щодо покращення інвестиційного клімату України у сфері надрокористування.	• 35
6	• Критична сировина в Україні (загальний огляд).	• 38
7	• Визначення пріоритетних напрямів, з урахуванням захисту національних інтересів в економічній сфері та підвищення рівня обороноздатності держави (Очікувані результати).	• 44
8	• Гармонізація українського законодавства з положеннями законодавства ЄС.	• 45
8.1	• Імплементация в українське законодавство положень Регламенту (ЄС) 2024/1252 про створення рамкових умов для забезпечення безпечного та сталого постачання критичної сировини.	• 45

Аналітичні матеріали були підготовлені для використання під час розробки державної політики у сфері критичної сировини шляхом формування комплексного розуміння особливостей нормативно-правової бази України; опису основних бар'єрів, пов'язаних зі здійсненням діяльності щодо видобутку критичної сировини в Україні, з якими потенційні інвестори можуть зіткнутися, коли заходять в український сировинний сектор; покращення інвестиційного клімату України у сфері надрокористування, яка останніми роками посідає важливе місце в державному порядку денному; огляду наявності критичних запасів корисних копалин України, міжнародного співробітництва в галузі критичної сировини, включно з Україною; та шляхом надання рекомендацій.

Ми бачимо передумови та недоліки, проте, незважаючи на них, Україна займає особливе місце на «мапі» критичних мінералів, є потенційно привабливою для інвестування у сектор надрокористування, від видобутку до переробки, а також є постачальником критичної сировини на міжнародні ринки. Україні бракує стратегічного бачення стосовно розвитку нових галузей економіки. Варто визначити можливі кластери економіки, де можливо ширше використовувати критичну сировину.

Наявність державної політики у сфері критичних матеріалів забезпечить сталий розвиток економіки та обороноздатності держави, сприятиме розвитку «зеленої» економіки із залученням внутрішніх і міжнародних інвесторів.

Формування політики у сфері критичної сировини має починатися з чітких визначень, переліків та критеріїв зараховування до таких переліків, а також їхнього перегляду.

Важливо сформулювати чіткі рекомендації задля подолання зазначених інвестиційних бар'єрів, що забезпечить підвищення інвестиційної привабливості України в секторі критичних матеріалів.

Головатенко Володимир
Гладкий Олексій

- РНБОУ** • Рада національної безпеки та оборони України;
- Держгеонадра** • Державна служба геології та надр України;
- ЄБРР** • Європейський банк реконструкції та розвитку;
- Міндовкілля** • Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України;
- КМУ** • Кабінет Міністрів України;
- УРП** • Угода про розподіл продукції;
- США** • Сполучені Штати Америки;
- ЄС** • Європейський Союз;
- КНР** • Китайська Народна Республіка;
- ДРК** • Демократична Республіка Конго;
- РФ** • Російська Федерація;
- СБУ** • Служба безпеки України;
- ЄК** • Європейська комісія;
- ЮОГМЕС** • Японська національна корпорація нафти, газу і металів;
- Держпраці** • Державна служба України з питань праці;
- ESG** • Екологічні, соціальні та управлінські стандарти;
- УКТ ЗЕД** • Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності;

Регламент – Регламент (ЄС) 2024/1252 про створення рамкових умов для забезпечення безпечного та сталого постачання критичної сировини;

Перелік ділянок надр, які надаватимуться на умовах УРП, – перелік ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування на умовах угод про розподіл продукції;

Перелік ділянок надр, які надаватимуться шляхом проведення аукціону, – перелік ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами;

Виконавчий наказ 13817 – виконавчий наказ 13817 «Федеральна стратегія забезпечення надійного та безпечного постачання критично важливих мінеральних ресурсів».

Критична сировина у світі. Її роль для промисловості. Огляд світових політик щодо критичної сировини.

Надійний і безперешкодний доступ до сировини викликає дедалі більше занепокоєння в усьому світі. Надважливе значення і роль критичної сировини обумовлюється такими факторами:

- критична сировина має прямий зв'язок з промисловістю;
- технологічний розвиток і якість життя залежать від доступу до все більшої кількості критичної сировини (наприклад, смартфон може містити до 50 різних видів металів, і його невелика вага, незначний розмір і висока функціональність при цьому досягаються саме завдяки використанню цих металів);
- критична сировина тісно пов'язана із відновлювальними і чистими джерелами енергії, оскільки є незамінною в сонячних батареях, вітрових турбінах, електромобілях та енергоефективному освітленні.

Критичність є суб'єктивною категорією, і кожна окрема країна чи регіон розробляють власні списки критичної сировини на основі відносної важливості та значущості окремих корисних копалин для їхніх промислових і стратегічних потреб. Оцінка критичності також є, по суті, фіксацією у моменті – у певний час і може змінюватися.

У світі існують різні підходи до ідентифікації критичної сировини та методології зарахування тих чи інших видів сировини до категорії критичної. Тому зарахування того чи іншого виду сировини до категорії критичної залежить від того, наскільки країна чи регіон залежить від поставок такої сировини, що має значення для економіки та національної безпеки країни.

Визначення термінів «критична сировина» та «стратегічна сировина» є предметом постійних дебатів, і досі не знайдено глобального консенсусу, що обумовлюється технологічними інноваціями, ризиками безпеки постачання та глобальними кризами, що змінюють структури ланцюгів поставок. Сировина, яка вважається критичною або стратегічною для економіки однієї країни, може по-різному сприйматися іншою.

Визначення термінів наведено в додатку 1.

Критична сировина США

США – перша країна у світі, яка у 2008 році методологічно почала виокремлювати серед усіх відомих корисних копалин критичну сировину.

У грудні 2017 року, підкреслюючи зростання занепокоєння з приводу ланцюгів постачання критично важливих корисних копалин, адміністрація Президента США видала виконавчий наказ 13817, що зобов'язував Міністра внутрішніх справ визначити критичні корисні копалини та розробити політику федерального уряду щодо зниження національної вразливості від збоїв у постачанні «критичних корисних копалин».

Наказом визначено, що «критичні мінерали» – це ті:

- які визначені Міністром внутрішніх справ як «непаливні мінерали або матеріали, важливі для економічної та національної безпеки;
- чий ланцюг постачання є вразливим до перебоїв;
- що виконують важливу функцію у виробництві продукту, відсутність якого матиме значні наслідки для економіки або національної безпеки».

www.federalregister.gov/documents/2017/12/26/2017-27899/a-federal-strategy-to-ensure-secure-and-reliable-supplies-of-critical-minerals

Крім того, до виконавчого наказу № 13817 було внесено зміни, що додали вимогу періодичного оновлення списку критичної сировини для відображення поточних даних і пріоритетів політики.

У США з 2022 року діє програма «Критичних мінералів та матеріалів», в межах якої здійснюються дослідження і проводиться оцінка критичних мінералів та матеріалів.

Відповідно до Закону про енергетику 2020 критичні матеріали визначаються як:

- будь-які непаливні корисні копалини, елементи, речовини або матеріали, які Міністр енергетики визначає як такі, що пов'язані із високим ризиком порушення ланцюга постачання і виконують важливу функцію в одній або кількох енергетичних технологіях, включно з технологіями, які виробляють, передають і зберігають енергію [мова йде про критичний матеріал для цілей енергетики];
- критична корисна копалина [зарахування мінералу до переліку критичних корисних копалин здійснюється Міністром внутрішніх справ].

Список критичних мінералів США станом на 2024 рік наведений нижче.

Список критичних мінералів для цілей енергетики:

алюміній, кобальт, мідь, диспрозій, електротехнічна сталь (зерниста електротехнічна сталь, незерниста електротехнічна сталь та аморфна сталь), фтор, галій, іридій, літій, магній, природний графіт, неодим, нікель, платина, празеодим, тербій, кремній та карбід кремнію

Список критичних мінералів:

алюміній, сурма, миш'як, барит, берилій, вісмут, церій, цезій, хром, кобальт, диспрозій, ербій, європій, плавиковий шпат, гадоліній, галій, германій, графіт, гафній, гольмій, індій, іридій, лантан, літій, лютецій, магній, марганець, неодим, нікель, ніобій, паладій, платина, празеодим, родій, рубідій, рутеній, самарій, скандій, тантал, телур, тербій, тулій, олово, титан, вольфрам, ванадій, ітербій, ітрій, цинк і цирконій.

Критична сировина ЄС

Започаткована у 2008 році Ініціатива Європейського Союзу щодо сировини передбачає, що доступність сировини має вирішальне значення для сталого функціонування економіки ЄС. Таким чином, забезпечення надійного та безперешкодного доступу до сировини стало важливим фактором конкурентоспроможності.

У ЄС список критичної сировини оновлюються кожні три роки, починаючи з 2011 року. Основна мета списку полягає в тому, щоб визначити сировину з високим ризиком поставок і високою економічною важливістю, надійний і безперешкодний доступ до якої є проблемою для європейської промисловості та ланцюжків створення вартості.

² netl.doe.gov/resource-sustainability/critical-minerals-and-materials

³ www.directives.doe.gov/jpt_members_area/doe-o-436-1-departmental-sustainability-jpt/background-documents/energy-act-of-2020

⁴ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0699

⁵ rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials

Список надає фактичний інструмент для заходів торговельної, інноваційної та промислової політики для посилення конкурентоспроможності європейської промисловості, зокрема шляхом:

- визначення інвестиційних потреб, які можуть допомогти зменшити залежність ЄС від імпорту сировини;
- спрямування підтримки інновацій у сфері постачання сировини в рамках програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», «Горизонт Європа»;
- привернення уваги до важливості критичної сировини для переходу до низьковуглецевої, ресурсоефективної та більш замкнутої економіки.

Регулярний перегляд списку критичної сировини відображає розвиток виробництва, ринку та технологій і вказує на те, що кількість оцінюваної сировини збільшується з кожним оновленням.

У 2011 році перелік нараховував 14 видів критичної сировини. Якщо ризики дефіциту поставок та їхній вплив на економіку вищі порівняно з більшістю інших видів сировини – це є підставою для зарахування до списку критичної.

Перегляд переліку критичної сировини ЄС відбувався у 2014, 2017, 2020 і 2023 роках, і з кожним переглядом він збільшувався (або поповнючись, або замінюючи одні елементи на інші) і складався з 20, 27, 30 і 34 елементів відповідно.

З кожним наступним переглядом методологія і підходи до оцінки вдосконалювалися. Так, у 2014 році основною метою перегляду було врахувати досвід, впровадити нові підходи до перегляду і в той же час зберегти можливість порівняти результати перегляду 2014 року з попереднім переліком критичної сировини у 2011 році. Під час перегляду 2014 року було враховано новий критерій для зарахування сировини до критичної – оцінка ланцюжка створення вартості. При цьому було рекомендовано вдосконалити і дещо змінити методологію для наступної оцінки.

Якщо списки критичної сировини 2011 і 2014 років формувалися з урахуванням двох факторів (економічна важливість та ризики поставок), то у 2017 році під час третього перегляду переліку критичної сировини ЄС враховував також залежність від імпорту та обмеження експорту у розрахунку ризику постачання і детальний розподіл кінцевого використання сировини на основі промислового застосування для визначення економічної важливості.

Оцінка у 2020 році проводилася за тією ж методикою, що і у 2017 році. З 27 видів критичної сировини, що були у переліку 2017 року, у переліку 2020 року залишилися 26 видів критичних мінералів з попереднього списку та додалися ще чотири позиції: було вилучено гелій через зниження його економічної значущості, та вперше додано боксити, літій, титан і стронцій.

За результатами п'ятої оцінки у 2023 році до переліку критичної сировини ЄС було зараховано 34 види критичної сировини.

---

⁶ research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-2020_en
⁷ research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en
⁸ rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials
⁹ rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials
¹⁰ rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials
¹¹ rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials

У 2023 році Єврокомісія вперше визначила не лише перелік критичної сировини, а й перелік стратегічної сировини. Така сировина має стратегічне значення, оскільки використовується у стратегічних технологіях. Ці технології є основою для зелених і цифрових переходів, а також для оборонних і космічних застосувань. Стратегічна сировина характеризується потенційно значним розривом між глобальною пропозицією та прогнозованим попитом, і збільшення її виробництва є відносно складним. Це зумовлено, зокрема, тривалим часом виконання нових проєктів, що збільшують потужність пропозиції.

Список мінералів, які є стратегічними та критичним для ЄС:

Стратегічні мінерали	боксити/глинозем/алюміній, вісмут, бор, кобальт, мідь, галій, германій, літій, магній металевий, марганець, графіт, нікель, метали платинової групи, рідкоземельні елементи для магнітів (Nd, Pr, Tb, Dy, Gd, Sm і Ce), кремній, титан металевий та вольфрам.
Критичні мінерали	сурма, арсен, боксити / глинозем / алюміній, барит, берилій, вісмут, бор, кобальт, коксівне вугілля, мідь, польовий шпат, плавиковий шпат, галій, германій, гафній, гелій, важкі рідкоземельні елементи, легкі рідкісноземельні елементи, літій, магній, марганець, графіт, нікель, ніобій, фосфати, метали платинової групи, фосфор, скандій, кремній, стронцій, тантал, титан металевий, вольфрам, ванадій.

Критична сировина Канади

Перелік критичної сировини Канади було розроблено в консультаціях з провінційними, територіальними та галузевими експертами. Його основною метою є надання більшої визначеності та передбачуваності для інвесторів, інших зацікавлених осіб і торгових партнерів інформації щодо національних пріоритетів. Його основна мета – надавати інвесторам, торговим партнерам й іншим зацікавленим особам більш визначену і передбачену інформацію щодо національних пріоритетів.

Сировина вважається «критично важливою», якщо є:

- необхідною для економічної безпеки та її постачання під загрозою;
- або необхідною для національного переходу до низьковуглецевої економіки;
- або надійним джерелом дуже стратегічних корисних копалин для партнерів.

У Канаді серед усього переліку критичної сировини (34 види) окремо виділено 6 пріоритетних видів сировини: літій, графіт, нікель, кобальт, мідь і рідкоземельні мінерали – через їхній явний потенціал для стимулювання економічного зростання Канади та необхідність як сировини для пріоритетних ланцюгів постачання.

Перелік критичної сировини Канади:

¹² rmis.jrc.ec.europa.eu/eu-critical-raw-materials

¹³ www.canada.ca/en/campaign/critical-minerals-in-canada/critical-minerals-an-opportunity-for-canada.html

Критична сировина Японії

У 2020 році уряд Японії представив нову Міжнародну ресурсну стратегію, спрямовану на забезпечення національної безпеки у сфері енергетики та критично важливих ресурсів. Особлива увага у стратегії приділена запасам рідкісних металів, які відіграють важливу роль у багатьох високотехнологічних галузях.

Одним із ключових елементів стратегії є зміцнення системи накопичення запасів 34 видів рідкісних металів відповідно до Закону про Японську національну корпорацію нафти, газу і металів (JOGMEC). Закон надає JOGMEC право створювати резерви рідкісних металів для забезпечення стабільного постачання на випадок перебоїв. Водночас інформація про конкретні типи руд та обсяги, що накопичуються, не розголошується, оскільки це може призвести до спекуляцій на ринку.

Щоб підтримувати накопичення запасів, JOGMEC фінансує витрати на запозичення коштів, необхідних для придбання рідкісних металів, а також покриває витрати на утримання складів. У новій стратегії визначено, що цей обсяг має базуватися виключно на національних запасах і не включати промислові запаси. Зазвичай запас розраховується на 60 днів, проте для корисних копалин з високим геополітичним ризиком цей термін може бути збільшений до 180 днів.

Крім накопичення запасів, стратегія передбачає посилення міжнародного співробітництва. JOGMEC планує розширювати двосторонні та багатосторонні контакти з іншими країнами, а також інвестувати в технології переробки та розробки побічних матеріалів. Такий підхід допоможе Японії не лише забезпечити стабільне постачання рідкісних металів, а й зменшити свою залежність від імпорту, що покращить національну безпеку в умовах нестабільного світового ринку критичних ресурсів.

Перелік критичної сировини Японії:

Критична сировина Австралії

розвитку сектору видобутку, переробки та ланцюгів поставок. Основною метою стратегії є стимулювання економічного розвитку, створення робочих місць та підтримка Австралії як надійного постачальника важливих ресурсів на світовий ринок. Стратегія передбачає шість пріоритетних напрямів, кожен з яких спрямований на забезпечення сталого видобутку критичної сировини, розширення міжнародного партнерства та підтримку місцевих громад. Перший пріоритетний напрямок зосереджується на розвитку стратегічно важливих проєктів у гірничодобувній галузі. Це передбачає підтримку проведення геологорозвідувальних робіт, залучення комерційного фінансування та подолання ринкових викривлень. Важливим аспектом є залучення міжнародної інтелектуальної власності для посилення внутрішнього потенціалу країни в галузі переробки рідкісних мінералів. Такий підхід дозволяє знизити залежність Австралії від імпорту і забезпечити стабільний внутрішній ринок критично важливих ресурсів.

¹⁴ https://www.enecho.meti.go.jp/en/category/special/article/detail_158.html

¹⁵ <https://policy.asiapacificenergy.org/sites/default/files/Act%20No.%2094%20of%202002%20%282020%20Ed.%29.pdf>

¹⁶ <https://www.industry.gov.au/sites/default/files/2023-06/critical-minerals-strategy-2023-2030.pdf>

Другий напрямок спрямований на залучення інвестицій та розвиток міжнародного партнерства, що є важливим елементом стратегії. Австралія ставить за мету розширення співпраці business-to-business, збільшення обсягів іноземних інвестицій, а також участь у багатосторонніх форумах для формування єдиної політики у сфері видобутку та переробки критичної сировини. Це не тільки стимулює економічний розвиток, а й підвищує роль Австралії як надійного партнера на світовому ринку критичних мінералів.

Третій пріоритетний напрямок акцентує увагу на залученні «перших націй» (корінних народів) і забезпеченні справедливого розподілу економічних вигод від видобутку критичної сировини. Уряд прагне поважати права корінних народів на землю і воду, а також працювати з їхніми громадами для створення нових можливостей у видобувній сфері. Підхід до захисту культурної спадщини та співпраці з корінними народами сприяє довгостроковій стійкості видобувного сектору.

Четвертий напрямок – розвиток лідерства Австралії у сфері екологічних, соціальних та управлінських стандартів (ESG). Підтримка стандартів ESG дозволяє забезпечити соціальні аспекти видобувної діяльності і посилити доступ до ринків. Створення глобальних стандартів ESG також є важливим кроком для зменшення впливу видобувної промисловості на навколишнє середовище в рамках переходу до чистої енергетики.

П'ятий пріоритетний напрямок стратегії стосується розвитку інфраструктури, необхідної для підтримки видобувної промисловості. Австралія прагне оптимізувати інфраструктуру для підвищення ефективності ланцюгів постачання, що сприятиме розвитку гірничодобувних проєктів. Співпраця між державним і приватним секторами є ключовою для забезпечення довготривалих інвестицій у критично важливу інфраструктуру.

Останній, шостий пріоритет фокусується на розвитку кваліфікованої робочої сили, необхідної для реалізації нових проєктів. Стратегія передбачає використання інвестицій у розвиток навичок, спрямування кваліфікованої міграції та покращення іміджу гірничодобувного сектору. Висвітлення важливості ролі критичних мінералів для енергетичного переходу допомагає змінити громадську думку і стимулює залучення нових працівників.

Таким чином, Австралійська стратегія щодо критичних мінералів на 2023–2030 роки має комплексний підхід, спрямований на розвиток економіки, забезпечення стабільності та соціальної відповідальності, що сприятиме зростанню країни як одного з ключових гравців у сфері важливих корисних копалин у світі.

Перелік критичної сировини Австралії:

Глинозем високої чистоти   сурма   миш'як   берилій   вісмут   хром   кобальт   фтор   галій   германій
графіт   гафній   індій   літій   магній   марганець   нікель   ніобій   елементи платинової групи
рідкоземельні елементи   реній   скандій   селен   кремній   тантал   телур   титан   вольфрам
ванадій   цирконій

Висновки

Списки критичної сировини для кожної країни чи регіону є динамічними, постійно змінюються й оновлюються, що пов'язується із волатильністю ризиків поставок сировини.

Незважаючи на різні методики і підходи до зарахування тієї чи іншої сировини до категорії критичної, більшість видів критичної сировини у списках різних країн чи регіонів збігаються.

Отже, на сьогоднішній день список критичної сировини США складається з 50 видів та 18 видів для енергетики, ЄС – 34, Канади – 34, Японії – 35 та Австралії – 26. Методики визначення та ідентифікації критичної сировини розвиваються дуже стрімко. Якщо перші сформовані списки критичної сировини враховували, наскільки «рідкісною» є та чи інша сировина і наскільки проблематичним є питання її поставок, то наразі методики ідентифікації критичної сировини враховують безліч інших факторів, що впливають на кінцевий продукт.

Таким чином, хоча назви, форми, підходи і методологія визначення переліків критично важливої сировини у ЄС і США відрізняється (у ЄС – перелік критичної сировини та перелік стратегічної сировини, у США – перелік критичних матеріалів, який окремо містить критичні матеріали для енергетики та окремо критичні мінерали), як США, так і ЄС визнають надважливе значення ідентифікації та оцінки критичної сировини.

Основні проблеми безпеки постачання на міжнародному рівні.

Залежність від імпорту наражає ЄС та США на серйозні геополітичні ризики і змушує розробляти заходи із забезпечення безпеки ланцюгів постачання. Головні видобувні компанії не контролюються країнами-партнерами, і це уповільнює зелений перехід, що потребує значної кількості критичної сировини.

Загальний опис ситуації у світі

КНР відіграє ключову роль у глобальних ланцюгах постачання критичної сировини. Це стосується не лише видобутку та переробки матеріалів, але й виробництва та торгівлі товарами, виготовленими з цих матеріалів.

Наприклад, КНР є найбільшим виробником 14 різних видів критичної сировини, включно з галієм, германієм, природним графітом та рідкоземельними елементами. Крім того, КНР контролює різноманітні добувні об'єкти в інших країнах, такі як кобальтові рудники в Конго.

Незалежно від того, чи йдеться про літій, кобальт та графіт для виробництва акумуляторів для електромобілів, кремній для напівпровідникових чіпів чи рідкісноземельні елементи для керованих боєприпасів, критичні мінерали є життєво важливими для зелених, цифрових та оборонних технологій. Проте ЄС сильно залежить від одного ринку – китайського – щоб задовольнити багато з цих стратегічних потреб. Щодо зелених галузей, наприклад, КНР забезпечує чотири п'ятих потреб ЄС у сонячних панелях та понад 90% від потреби в рідкісноземельних постійних магнітах та літій-батарейного градієнту, що є ключовими компонентами для виробництва електромобілів.

Без сумніву, досить складною є задача скорочення залежності від домінуючих ланцюгів постачання. Однак це є також стратегічною необхідністю для ЄС. По-перше, пандемія COVID-19 та вторгнення РФ до України показали ризики надмірної залежності від окремих постачальників. Можливий військовий конфлікт у Тайванській протоці ставить під загрозу основні торгові артерії і може коштувати глобальній економіці трильйони доларів. Відповідно, гіперконцентрація обробки та переробки критичних мінералів, а також виробництва зелених та цифрових технологій в одній лише КНР не відповідає стратегічним питанням безпеки ЄС.

Також не потрібно очікувати масштабної війни для того, щоб порушення постачання завдало великих втрат глобальній торгівлі та бізнесу. Конфлікт у Червоному морі, початок якого припав на кінець 2023 року, а також нещодавні події з перешкоджання в Суецькому каналі підкреслюють високі витрати регіональної або одноджерельної залежності для окремих країн та глобальної економіки в цілому.

Також вагомим є той факт, що жодна країна, навіть Китай, не може самостійно добувати, переробляти та виробляти всі критичні мінерали, компоненти та технології, необхідні для зеленого переходу. Згідно з недавнім дослідженням компанії Wood Mackenzie, інвестиції в критичні мінерали збільшаться до 300-400 мільярдів доларів щорічно для підтримки зеленого переходу. Аналітики оцінюють, що у 2023 році КНР інвестувала рекордні 20 мільярдів доларів у гірничодобувну та металургійну галузі. Це разючий рівень, але цього недостатньо. Якщо інші великі економіки просто пасивно спостерігатимуть, як китайські гравці намагаються виконати всю роботу, існує ризик того, що дефіцит постачання уповільнить зусилля, зокрема, щодо боротьби зі зміною клімату.

¹⁷ <https://www.woodmac.com/press-releases/creation-of-minerals-super-region-could-make-africa-middle-east-and-south-asia-global-leaders-in-energy-transition/#:~:text=The%20creation%20of%20a%20minerals,Forum%20being%20held%20in%20Riyadh>

Глобальні виклики

Хоча існує безліч проєктів на різних стадіях розробки, також є багато вразливостей, які можуть підвищити ймовірність обмеження ринку та волатильності цін. Цими ризиками для надійності, доступності та сталості поставок корисних копалин можна керувати, але те, як на них реагують політики та компанії, визначатиме, чи корисні копалини є життєво важливим фактором для переходу на чисту енергію чи вузьким місцем у цьому процесі.

Такими ризиками є:

- висока географічна концентрація видобутку;
- довгі терміни розробки проєктів;
- зниження якості ресурсів;
- посилення уваги до екологічних і соціальних показників;
- високий вплив кліматичних ризиків.

Висока географічна концентрація видобутку

Видобуток багатьох корисних копалин є більш концентрованим, ніж видобуток нафти чи природного газу. Наприклад, три чверті світового виробництва літію, кобальту та рідкоземельних елементів контролюють лише три країни. У деяких випадках одна країна відповідає за приблизно половину світового виробництва. У 2019 році ДРК і КНР відповідали за близько 70% і 60% світового виробництва кобальту і рідкоземельних елементів відповідно.

Рівень концентрації ще вищий для переробних операцій, де КНР має сильну присутність у всіх сферах. Частка переробки КНР становить близько 35% нікелю, 50-70% літію та кобальту та майже 90% рідкоземельних елементів.

Китайські компанії також значно інвестували в закордонні активи Австралії, Чилі, ДРК та Індонезії.

Високий рівень концентрації в поєднанні зі складними ланцюгами поставок збільшує ризики, які можуть виникнути через фізичні збої, торгові обмеження чи інші події в основних країнах-виробниках.

Довгі терміни розробки проєктів

У середньому для переходу від відкриття родовища корисних копалин до першого виробництва гірничих проєктів знадобиться 16 років. Якщо попит на таке виробництво швидко зростатиме, то здатність виробника так само швидко збільшити пропозицію викликає сумніви за таких довгих термінів виконання. Якщо компанії чекають появи дефіциту перш ніж починати нові проєкти, це може призвести до тривалого періоду напруженості ринку та нестабільності цін.

Зниження якості розвіданих ресурсів

Занепокоєння щодо ресурсів стосується якості, а не кількості. За останні роки якість сировини у низці кінцевих товарів знижується.

Наприклад, середній вміст мідної руди в Чилі знизився на 30% за останні 15 років. Видобуток металу з руд з нижчим вмістом вимагає більше електроенергії, що спричиняє підвищення витрат на викиди парникових газів, обсяги відходів та виробництво, а отже, на собівартість готової продукції.

Посилення уваги до екологічних і соціальних показників

Видобуток і переробка мінеральних ресурсів породжує низку екологічних і соціальних ризиків, які, якщо ними погано керувати, можуть завдати шкоди місцевим громадам і порушити постачання.

¹⁸ <https://mepr.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennya-prymirnyh-ugod-pro-umovy-korystuvannya-nadramy/>

Споживачі та інвестори все частіше закликають компанії застосовувати екологічний і відповідальний підхід до видобування корисних копалин.

Без зусиль, спрямованих на покращення екологічних і соціальних показників, для споживачів може бути складно виключити мінерали з низькими показниками, оскільки може не бути достатньої кількості вискоєфективних мінералів для задоволення попиту. Якщо не спрямовувати зусилля на покращення екологічних і соціально відповідальних показників виробництва корисних копалин, то та кількість вискоєфективних мінералів, що виробляється за екологічними стандартами, не буде здатна задовольнити попит. Відповідно, кількість мінералів, вироблених із порушенням стандартів, буде зростати, а з ними – і екологічні й соціальні ризики у громадах.

Саме тому принципи екологічного й соціального врядування і звітності мають посилюватися у глобальній економічній політиці, а споживачі мають бути першочергово зацікавлені у вимаганні від компаній і урядів дотримуватися цих принципів.

Високий вплив кліматичних ризиків

Кліматичні ризики зростають і мають прямий вплив на видобувну галузь. Наприклад, виробництво міді і літію потребує великої кількості води, а понад 50% сьогоднішнього виробництва літію та міді зосереджено в районах із високим рівнем нестачі води.

Кілька великих виробничих регіонів, таких як Австралія, КНР та Африка, також зазнають сильної спеки або повеней, що створює серйозніші проблеми для забезпечення надійних і стабільних поставок.

Залежність США від КНР

Перелік критичних мінералів США складається з 50 записів та 18 записів для цілей енергетики. За даними Геологічної служби США, у 2022 році КНР була провідним виробником для 30 з них.

США на 100% залежать від імпорту ітрію, а КНР відповідала за 94% експорту цього металу в США з 2018 по 2021 рік. М'який сріблястий метал ітрій використовується як добавка для сплавів, для мікрохвильових фільтрів для радарів і як каталізатор полімеризації етилену — ключового процесу у виготовленні певних видів пластику.

Рідкісноземельні елементи — називаються саме так, оскільки їх не можна знайти в концентрованих кластерах, які легко видобути, — це перелік із 15 елементів періодичної таблиці, відомий як ряд лантаноїдів. США імпортують майже три чверті від своїх потреб в рідкісноземельних елементах з КНР.

Рідкісноземельні елементи використовуються в смартфонах, камерах, жорстких дисках і світлодіодах, а також, що важливо, в чистій енергетиці та оборонній промисловості.

Геологічна служба США оцінює, що КНР потенційно може порушити глобальне постачання рідкоземельних оксидів, скоротивши виробництво на 40–50%, що вплине на постачальників передових компонентів, які використовуються в оборонних системах США.

1 серпня 2023 року КНР запровадила контроль над експортом галію та германію, а також десятків супутніх продуктів, виготовлених із цих металів, що призвело до припинення поставок, оскільки експортери чекали отримання ліцензій

¹⁹ https://www.uscc.gov/sites/default/files/2023-11/2023_Annual_Report_to_Congress.pdf

²⁰ https://www.usitc.gov/publications/332/executive_briefings/ebot_germanium_and_gallium.pdf

на експорт товарів подвійного використання від Міністерства торгівлі КНР. США залежать від КНР для забезпечення приблизно 54% свого попиту на обидва мінерали, які використовуються для виробництва чіпів, сонячних панелей і волоконної оптики.

Починаючи з серпня 2023 року, КНР був призупинений експорт до США та інших країн галію та германію. 21 вересня представник Міністерства торгівлі КНР заявив, що з тих пір Міністерство надало експортні ліцензії на продукцію з цих мінералів кільком компаніям, але не надало додаткової інформації про те, скільки компаній можуть відновити експорт, до яких країн вони можуть експортувати або які продукти були затверджені. У результаті деякий експорт може відновитися, але повний обсяг і довгостроковий вплив цих заходів залишаються незрозумілими станом на 06.10.2023.

Галій і германій вважаються найважливішими мінералами Геологічної служби США і їх застосування варіюється від напівпровідників, ракетних систем і сонячних панелей. КНР є основним у світі джерелом обох ресурсів, на неї припадає 98% світового первинного виробництва галієвої руди та 60% германію. США мають обмежений внутрішній видобуток і запаси обох мінералів. США, Японія та Німеччина можуть розробити альтернативні джерела постачання шляхом модернізації вітчизняних нафтопереробних заводів із можливостями видобування корисних копалин, але ці альтернативи можуть не запрацювати вчасно, щоб запобігти значному дефіциту.

Контроль КНР розглядався як відплата США, які обмежили постачання чіпів, програмного забезпечення для дизайну чіпів і літографічних машин китайським компаніям.

Відтак, 3 грудня 2024 року КНР заборонила експорт до США галію, германію та сурми, що, у свою чергу, загрожує гострим дефіцитом ключових технологій для США. Зараз США сильно залежать від китайського виробництва корисних копалин, як безпосередньо з КНР, так і опосередковано через переважання китайського галію та германію в глобальних ланцюгах постачання. На КНР припадає 53% постачання США необробленого металевого галію та 54% імпорту германію, хоча сирий галій і германій становлять лише невелику частину загального споживання мінералів економікою США. Понад 95% споживання США галію припадає на пластини арсеніду галію, тип напівпровідника, який перевершує більш поширені кремнієві пластини для чутливого електронного обладнання, такого як радіолокаційні системи. США в основному постачають ці пластини з Німеччини, Японії та Тайваню, але виробники в цих країнах сильно залежать від КНР щодо металевого галію низької чистоти. Поки що незрозуміло, чи схвалить КНР заявки на отримання ліцензії на експорт продукції з галію та германію в ці країни, що робить невизначеним вплив на ланцюги постачань, залежні від мінералів, що надходять із КНР. Оцінки різняться щодо того, як довго може вистачити запасів, якщо КНР повністю припинить постачання галію та германію. За такого сценарію глобальні запаси матеріалів можуть закінчитися за декілька місяців. Хоча Міністерство оборони США зберігає стратегічні запаси германію, воно не має запасів галію.

США, можливо, зможуть пом'якшити довгострокове порушення постачання внутрішнього технологічного виробництва, перезапустивши переробку галію та германію на неактивних підприємствах, розташованих як у США, так і в країнах-партнерах. Галузеві аналітики очікують, що дефіцит пропозиції, викликаний експортним контролем, підніме ціни на корисні копалини, що може допомогти зробити виробництво знову прибутковим за межами КНР та спонукати нафтопереробників у Японії, США та інших країнах відновити виробництво або модернізувати інші потужності для очищення контрольованих корисних копалин. Дефіцит германію в США можна легше подолати,

²¹ <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2023/mcs2023-gallium.pdf>

²² <https://www.reuters.com/markets/commodities/where-are-strategic-materials-germanium-gallium-produced-2023-07-04/>

²³ <https://www.reuters.com/markets/commodities/china-bans-exports-gallium-germanium-antimony-us-2024-12-03/>

оскільки германій зараз видобувається з цинкових шахт, розташованих на Алясці та Теннессі. Галузеві аналітики не мають спільної думки щодо того, скільки часу знадобиться для встановлення потужностей з переробки галію, причому деякі прогнозують, що процес розтягнеться на багато років.

Контроль експорту галію та германію, ймовірно, має на меті сигналізувати про готовність КНР обмежити доступ США до інших важливих мінералів, монополізованих КНР. США особливо вразливі через те, що КНР має контроль над ланцюгом постачання рідкоземельних елементів. Згідно зі звітом корпорації RAND, «КНР може фактично припинити постачання оксиду рідкоземельних елементів на 40-50% у світі, що вплине на основних виробників і постачальників передових компонентів, які використовуються в системах і платформах Міністерства оборони США». Є прецедент, коли КНР використовував свою монополію на рідкоземельні елементи як інструмент економічного примусу. У 2010 році КНР обмежив експорт рідкоземельних елементів до Японії на два місяці після територіальної суперечки щодо островів Сенкаку, хоча офіційно про обмеження не було оголошено. Згодом Японія зменшила свою залежність від китайських рідкоземельних металів шляхом диверсифікації постачальників та інвестування в неазиатські операції на міжнародному рівні. У 2020 році 25% вартісного імпорту рідкоземельних елементів Японії надійшло з КНР, порівняно з 88% у 2010 році.

Частка КНР в імпорті критичних мінералів в США наведена в додатку 2.

Залежність ЄС від КНР

ЄС покладається майже виключно на імпорт багатьох найважливіших видів сировини. Постачальники такого імпорту часто зосереджені в невеликій кількості третіх країн, як на етапі видобутку, так і на етапі обробки. Ця концентрація наражає ЄС на значні ризики поставок. Є прецеденти, коли країни використовували свою сильну позицію як постачальників критичної сировини проти країн-покупців, наприклад, через експортні обмеження.

ЄС запроваджує законодавчі зміни, спрямовані на збільшення безпеки своїх поставок. Його стратегія «Fit for 55» спрямована на зменшення викидів парникових газів на 55% до 2030 року порівняно з рівнями 1990 року, із досягненням кліматичної нейтральності до 2050 року. Однак досягнення кліматичних цілей ЄС залежить від імпорту критичної сировини – ланцюги постачання наразі сильно концентровані в обмеженій кількості країн, при цьому КНР має значущий ринковий вплив.

Яскравим прикладом того, як така залежність від одного постачальника може бути використана, став випадок у 2010 році, коли КНР заборонила експорт рідкоземельних металів у Японію. Хоча Японія імпортувала рідкоземельних металів лише приблизно на суму \$154 мільйонів, наслідком такої заборони могли стати значні економічні збитки в кількох японських галузях, які сильно залежали від поставок цих мінералів. Тоді приблизно 98% видобутку рідкоземельних металів здійснювалося в КНР, що надавало країні практично монополію на ці мінерали.

На сьогодні концентрація джерел постачання в одній країні для європейських виробників є високою особливо в порівнянні з глобальною географією видобутку та обробки сировини. У 2020 році частка Австралії становила 53% світового видобутку літію, за нею йшли Чилі та КНР з відповідними показниками 21,5% та 10%. КНР видобула 60% і переробляла майже 90% всього світового видобутку рідкоземельних металів. Того ж року європейські компанії отримували понад 98% рідкоземельних металів з КНР та 78% літію з Чилі.

Наприклад, ЄС отримує 97% магнію з КНР. Важкі рідкоземельні елементи, що використовуються в постійних магнітах, очищуються виключно в КНР. 63% світового кобальту, що використовується в акумуляторах, видобувається в ДРК, тоді як 60% очищається в КНР.

Деякі західні експерти вбачають нинішню політичну ініціативу ЄС щодо зменшення залежності ланцюга постачань від КНР як загрозу досягненням десятиліть економічної глобалізації. Інші вважають сильні сторони китайської промисловості в зелених технологіях недостатніми і бачать спроби диверсифікації залежності ЄС як затримку глобальних зусиль у боротьбі зі зміною клімату.

Проте, диверсифікація джерел постачання критичних мінералів від КНР та інших великих постачальників є необхідністю в сучасному волатильному геополітичному кліматі. Крім активної розробки нових партнерств за кордоном для зменшення великої залежності від одного джерела, держави-члени ЄС повинні активно використовувати нові регуляторні інструменти, такі як Закон про критичні сировини для диверсифікації джерел критичних мінералів та Закон про промисловість без викидів для підтримки виробництва зелених технологій і використання європейських ресурсів, можливостей та інновацій. Незважаючи на панівні думки експертів, Європа не починає з нуля, коли мова йде про розробку стратегічних ланцюгів постачань в зеленій, цифровій та оборонній технологіях. У Європи є великий потенціал для зниження ризиків ланцюга постачань критичних мінералів, що матиме глобальний вплив на зменшення викидів.

Європейське політичне керівництво має намір також спланувати повне відокремлення від централізованих постачань з КНР, використовуючи у своїй стратегії термін «decoupling». Хоча критики зменшення ризиків бачать цей термін як занадто неоднозначний, відкритий для кількох тлумачень, навіть поверхневий аналіз стратегій диверсифікації Європи розкриває конкретні, вимірювані цілі. Наприклад, порядок денний ЄС щодо критичних сировин націлено на забезпечення 10% потреб ЄС від власних ресурсів та обмеження залежності від будь-якої іншої країни поза ЄС на рівні 65% на кожному етапі стратегічної обробки сировини.

Ці цілі буде важко досягнути, але зменшення ризиків допоможе Європі знизити свою вразливість у разі можливої кризи на Тайванському острові та мінімізувати можливість Пекіна експлуатувати промислову залежність для політичних та економічних цілей. В цьому контексті корисно посилатися на останні дії КНР щодо обмеження експорту галію та германію, металів, необхідних для виробництва напівпровідникових чіпів, а також обмеження експорту графіту, важливого для виробництва батарей. У кінці 2023 року Пекін запровадив заборону на видобуток рідкоземельних елементів та експорт технологій сепарації, у якому він є світовим лідером.

Для підвищення стійкості європейських зелених ланцюгів постачання важливо, щоб ЄС та його члени діяли як у верхній, так і в нижній частині ланцюга вартості. У Європи може не бути для цього промислової бази, але вона може розвивати ланцюги поставок та елементи промислової бази в Україні. ЄС також може використовувати перспективні гірничі партнерства з США, Україною, Канадою та Австралією, а також інвестиції європейських компаній в Україну як найближчого союзника, яка є багатю на мінеральні ресурси, щоб прискорити графік зменшення ризиків.

Одна з найбільших залежностей Європи від КНР, згідно з Асоціацією промисловості рідкоземельних металів, полягає в імпорті постійних магнітів, які є необхідними для складних систем, таких як електромобілі та вітроенергетичні турбіни. У той же час, можливості Європи у виробництві сплавів та металів для цих супермагнітів, а також хімічної рефінізації для батарей потребують державної допомоги та іншої стратегічної підтримки для завершення ланцюга постачання та витримки монополістичного тиску з боку КНР.

Однак є ознаки зростання. Одним із заходів зменшення залежності Європи від КНР є розробка канадською компанією Neo Performance Materials ланцюга постачання від рудника до магніту, який простягатиметься від Північної Америки до Європи.

Зміни не відбуваються легко. Відхід від довгострокових залежностей та трансформація ланцюгів постачання є витратним, складним і тривалим процесом. В кінці кінців, КНР не побудувала свої промисловість за одну ніч. Але розробка альтернативних мереж виробництва – це не недосяжне завдання. Плани Європи щодо зменшення ризиків можуть успішно реалізуватися.

Висновки

Для подолання визначених бар'єрів світовому співтовариству необхідно запроваджувати низку змін у підходах до критичних мінералів, зокрема:

1 **Забезпечити адекватні інвестиції в диверсифіковані джерела нових поставок.**

Сильні сигнали від політиків щодо швидкості енергетичних переходів і траєкторій зростання ключових екологічно чистих енергетичних технологій мають вирішальне значення для своєчасного залучення інвестицій у нові постачання. Уряди можуть відігравати важливу роль у створенні умов, що сприяють диверсифікованому інвестуванню в ланцюги постачання корисних копалин.

2 **Сприяти технологічним інноваціям у всіх точках ланцюжка створення вартості.**

Активізація зусиль у сфері науково-дослідних розробок для технологічних інновацій як на стороні попиту, так і на стороні виробництва може забезпечити більш ефективне використання матеріалів, дозволити заміну матеріалів і розблокувати нові поставки, таким чином створюючи значні переваги для навколишнього середовища та безпеки.

3 **Розвиток національних переробних потужностей.**

Політика може відігравати ключову роль у підготовці до швидкого зростання обсягів відходів шляхом стимулювання переробки продуктів, термін експлуатації яких закінчується, підтримки ефективного збирання та сортування та фінансування науково-дослідних робіт у галузі нових технологій переробки.

4 **Підвищення стійкості ланцюга постачання та прозорості ринку.**

Політикам необхідно запровадити низку заходів для підвищення стійкості ланцюгів постачання різних корисних копалин, розвитку можливостей реагування на потенційні збої в постачанні та підвищення прозорості ринку. Заходи можуть охоплювати регулярні оцінки ринку та стрес-тести, а також, у деяких випадках, стосуватися стратегічних запасів.

5 **Запровадити вищі екологічні, соціальні та управлінські стандарти.**

Зусилля, спрямовані на стимулювання вищої екологічної та соціальної ефективності, можуть збільшити стабільно та відповідально вироблені обсяги та знизити вартість їх постачання. Якщо гравці з високими екологічними та соціальними показниками будуть винагороджені на ринку, це може призвести до більшої диверсифікації пропозиції.

6 **Посилення міжнародної співпраці між виробниками та споживачами.**

Всеохопна міжнародна структура для діалогу та координації політики між виробниками та споживачами може відігравати життєво важливу роль і може охоплювати заходи, спрямовані на:

- надання надійних та прозорих даних;
- проведення регулярних оцінок потенційної вразливості в ланцюгах постачання та потенційних колективних заходів у відповідь;
- сприяння передачі знань і розвитку потенціалу для поширення практик сталого та відповідального розвитку; і
- посилення екологічних та соціальних стандартів ефективності для забезпечення рівних умов гри.

Міжнародна співпраця у сфері критичної сировини

Міжнародна співпраця у сфері критичної сировини спрямована на забезпечення сталого постачання та полягає в організації спільних ініціатив, проведенні спільних заходів, підписанні двосторонніх та багатосторонніх документів, спрямованих на вирішення спільних проблем, і досягненні спільних цілей у сфері сталого постачання критичної сировини.

Основними країнами, які зараз активно просувають міжнародну двосторонню та багатосторонню співпрацю, є країни ЄС (зокрема Франція, Італія, Німеччина), Велика Британія, США, Канада, Австралія, Японія, Республіка Корея та Індія.

Угода між США та Японією щодо зміцнення ланцюгів постачання критичних мінералів²⁴

Угода встановлює кілька нових зобов'язань²⁵, зокрема щодо:

- ненакладення експортних мит на критично важливі мінерали;
- внутрішніх заходів для протидії неринковій політиці та практиці інших країн, що впливають на торгівлю критично важливими мінералами;
- кращих практик щодо перевірки інвестицій іноземних суб'єктів у секторі критичних корисних копалин на їхній території;
- заходів, що сприяють підвищенню ресурсоефективності та впровадженню підходів циркулярної економіки з метою зменшення попиту на видобуток первинної сировини та пов'язаних з ним процесів, а також їхнього впливу на довкілля;
- залучення, обміну інформацією та правозастосовних дій, пов'язаних з трудовими правами у видобутку та переробці критично важливих корисних копалин;
- усунення порушень трудових прав на підприємствах, пов'язаних з ланцюгами постачання критично важливих мінералів;
- сприяння нейтральності роботодавців в організації та діяльності профспілок.

Меморандум про взаєморозуміння між США та Монголією щодо співпраці у сфері розвитку мінеральної сировини²⁶

Основними цілями є зміцнення належної практики, просування стійких ланцюгів постачання критичних мінералів у Індо-Тихоокеанському регіоні, а також сприяння економічному розвитку й ресурсній безпеці. Співпраця охоплює геологічні дослідження, обмін досвідом, навчання, а також співпраця між державними, академічними та приватними установами.

Договір про трансформацію клімату, критичних мінералів та чистої енергії між Австралією та США²⁷

Основною метою є сприяння боротьбі зі зміною клімату, розвитку інноваційних технологій, зміцнення ланцюгів постачання та підтримка переходу до нульового рівня викидів. Основні напрями охоплюють координацію політик, інвестиції у чисту енергетику, розвиток критичних мінералів, створення нових ринків для чистого водню та акумуляторів, а також підтримку Індо-Тихоокеанського регіону. Договір також підкреслює важливість міжнародної співпраці, адаптації до змін

²⁴ <https://ustr.gov/sites/default/files/2023-03/US%20Japan%20Critical%20Minerals%20Agreement%202023%2003%2028.pdf>

²⁵ <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2023/march/united-states-and-japan-sign-critical-minerals-agreement>

²⁶ [The United States and Mongolia Sign MOU to Collaborate on Critical Minerals - U.S. Embassy in Mongolia](https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2023/march/united-states-and-mongolia-sign-mou-to-collaborate-on-critical-minerals)

²⁷ [Australia-United States Climate, Critical Minerals and Clean Energy Transformation Compact | Prime Minister of Australia](https://www.australia-ukraine.com.au/australia-united-states-climate-critical-minerals-and-clean-energy-transformation-compact)

клімату і фінансування сталого розвитку. Зазначений Договір відображає політичні зобов'язання обох урядів і не створює прав і зобов'язань за міжнародним правом.

Двостороння угода про співпрацю щодо ланцюгів постачання критичних мінералів між Австралією та Французькою Республікою²⁸

Метою є підтримка безпечних двосторонніх ланцюгів постачання критичних мінералів та визначення конкретних можливостей для мінералів, які використовуються в акумуляторах, та рідкоземельних магнітів.

Спільна заява про наміри між Австралією та Великою Британією щодо співпраці у сфері критичних мінералів²⁹

Метою є зміцнення міжнародних ланцюгів постачання, розвиток переробних потужностей, створення робочих місць і сприяння економічній безпеці. Спільні цілі охоплюють диверсифікацію ланцюгів постачання, стимулювання інвестицій у чисті енерготехнології, співпрацю в дослідженнях і розвитку, впровадження ESG-стандартів і підвищення ефективності використання ресурсів. Ініціативу координує Спільна австралійсько-британська робоча група, яка визначає пріоритети для співпраці.

Спільна декларація про наміри між Австралією та Німеччиною щодо техніко-економічного обґрунтування ланцюжка створення вартості у критичних мінералах³⁰

Співпраця спрямована на розвиток проєктів з видобутку критичної сировини для сприяння досягненню кліматичних цілей обох країн. Співпраця охоплює аналіз ключових ресурсів для німецької промисловості, перспективних австралійських геологічних проєктів, компаній і сталих підходів із використанням зеленої енергії та високих ESG-стандартів. У межах співпраці також вивчатиметься можливість розширення бізнес-зв'язків та усунення бар'єрів у створенні ланцюгів доданої вартості. Проєкти реалізовуватимуться відповідно до національного законодавства з наміром спільного фінансування.

Австралійсько-індійське інвестиційне партнерство у сфері критичних мінералів³¹

Партнерство визначило п'ять цільових проєктів (два літійових і три кобальтових), щодо яких буде проведено детальний комплексний аналіз.

Інвестиції в рамках Партнерства будуть спрямовані на створення нових ланцюжків постачання, що базуються на критичних мінералах, які переробляються в Австралії, що допоможе Індії стати глобальним виробничим центром, зокрема для електромобілів.

Спільна заява Великої Британії та Канади про наміри щодо співпраці у сфері критичних мінералів³²

Такі важливі мінерали, як кобальт і літій, які використовуються майже у всіх сучасних зелених технологіях, від сонячних батарей до електромобілів, перебуватимуть у центрі уваги співпраці.

²⁸ industry.gov.au/news/australia-and-france-sign-bilateral-agreement-critical-minerals

²⁹ industry.gov.au/publications/joint-statement-intent-between-australia-and-united-kingdom-collaboration-critical-minerals Метою є

³⁰ industry.gov.au/publications/joint-declaration-intent-between-australia-and-germany-critical-minerals-value-chain-feasibility-study

³¹ minister.industry.gov.au/ministers/king/media-releases/milestone-india-and-australia-critical-minerals-investment-partnership

³² gov.uk/government/news/uk-and-canada-sign-agreement-to-boost-green-tech-supply-chains

Серед пріоритетів співпраці:

- стимулювання інновацій в ланцюгах постачання та заохочення спільних досліджень і розробок між промисловістю, науковими установами та урядами. Ця співпраця охоплюватиме видобуток, переробку та повторне використання;
- сприяння створенню безпечних та інтегрованих ланцюгів постачання між двома країнами шляхом обміну інформацією, включаючи аналіз стійкості ланцюгів постачання та заохочення інвестицій;
- покращення екологічних, соціальних та управлінських показників в ланцюгах постачання, а також демонстрація поваги до прав корінних народів та місцевих громад.

Меморандум про співпрацю між Великою Британією та Японією у сфері критичних мінералів³³

Підписаний Меморандум забезпечить основу для поглиблення співпраці між двома країнами у сфері критичних мінералів та сприятиме діалогу з цілої низки питань, серед яких:

- дослідження та інновації;
- дані про критичні мінерали;
- галузеві партнерства та державно-приватне співробітництво;
- інфраструктурні проекти в третіх країнах;
- співпраця для підтримки країн-виробників, що розвиваються, та щодо технічних, екологічних, соціальних та управлінських стандартів.

Меморандум про взаєморозуміння щодо співпраці в ланцюгах постачання критичних мінералів, переходу до чистої енергії та енергетичної безпеки між Корейською Республікою та Канадою³⁴

Співпраця охоплює торгівлю та інвестиції в ланцюги постачання критичних мінералів, обмін інформацією про переробку та утилізацію мінералів, екологічно чисті види палива, такі як водень, технології уловлювання та зберігання вуглецю, а також виробництво в таких сферах, як екологічно чиста енергетика, транспортні засоби з нульовим рівнем викидів та напівпровідникові технології.

Спільна заява Франції, Німеччини й Італії щодо критичної сировини³⁵

Метою є поглиблення координації у сфері видобутку та переробки, а також просування циркулярної економіки через переробку відходів. Ця зустріч стала своєрідною платформою для вироблення стратегії щодо того, як найкраще надавати підтримку видобувним компаніям.

Також було домовлено опрацювати питання:

- встановлення цілей з видобутку, переробки та утилізації для кожної стратегічної сировини;
- посилення заходів, що сприяють електронному використанню та переробці стратегічної та критично важливої сировини в Європі;
- запровадження екологічних, соціальних та управлінських критеріїв;
- розширення списків критичних і стратегічних матеріалів, зокрема, додавши до них алюміній.

³³ [gov.uk/government/publications/uk-japan-critical-minerals-memorandum-of-cooperation/memorandum-of-cooperation-between-the-department-for-business-and-trade-of-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland-and-the-ministry-of](https://www.gov.uk/government/publications/uk-japan-critical-minerals-memorandum-of-cooperation/memorandum-of-cooperation-between-the-department-for-business-and-trade-of-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland-and-the-ministry-of)

³⁴ https://www.international.gc.ca/country_news-pays_nouvelles/2023-05-16-korea-coree.aspx?lang=eng

³⁵ https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Downloads/J-L/20230626-joint-communique-ger-it-fr-critical-raw-materials.pdf?__blob=publicationFile&v=4

Угода між ЄС та США щодо критичних мінералів

14 червня 2023 року ЄК ухвалила директиви для переговорів щодо Угоди про критичні мінерали зі США³⁶.

Угода спрямована на вирішення питань у сфері торгівлі, сталого розвитку, праці та міжнародної співпраці.

Сфера торгівлі:

- розширити доступ до джерел критичних мінералів, які є сталими, надійними та вільними від трудових зловживань, а також сприяти чесній конкуренції та ринковим умовам торгівлі;
- розробити скоординовані дії для сприяння диверсифікації ланцюгів поставок, зниження вразливості та зменшення стратегічної залежності.

Сталий розвиток:

- заохочувати корпоративну соціальну відповідальність у ланцюгах постачання критичних мінералів через високі екологічні, соціальні та управлінські стандарти;
- сприяти високому рівню захисту довкілля;
- заохочувати впровадження ресурсоефективної та циркулярної економіки для зменшення попиту на видобуток критичних мінералів.

Сфера праці:

- сприяти високому рівню захисту працівників, зокрема від будь-якої дискримінації у сфері праці, відповідно до основоположних принципів Міжнародної організації праці та прав у сфері праці.

Міжнародна співпраця:

- визнати важливість продовження двосторонніх і багатосторонніх зусиль, спрямованих на зміцнення стійких і справедливих ланцюгів постачання за допомогою спільних стандартів серед союзників і партнерів.

Сировинна дипломатія³⁷

Стратегічна співпраця та політичний діалог з країнами, що не є членами ЄС, є одним із пріоритетів для ЄК щодо доступу до критичної сировини на світових ринках. Для започаткування діалогу зі стратегічними партнерами ЄС у сфері критичної сировини були використані різні рамки співпраці з: Сербією³⁸, Австралією³⁹, Республікою Узбекистан⁴⁰, Королівством Норвегія⁴¹, Руандійською Республікою⁴², Гренландією⁴³, Республікою Замбія⁴⁴, Республікою Чилі⁴⁵, Аргентинською Республікою⁴⁶, Республікою Намібія⁴⁷, Республікою Казахстан⁴⁸, Канадою⁴⁹.

³⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10670-2023-ADD-1/en/pdf>

³⁷ https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/raw-materials-diplomacy_en

³⁸ https://single-market-economy.ec.europa.eu/document/download/6fe0e605-9299-45c3-b846-2efb85585251_en?filename=EU-RS%20Memorandum%20of%20Understanding_final_no_signatures.pdf

³⁹ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/59714>

⁴⁰ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/58835>

⁴¹ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/58658>

⁴² <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/58035>

⁴³ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/57195>

⁴⁴ https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-11/MoU_CRM_EU-Zambia_26_10_2023_signed.pdf

⁴⁵ https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-07/MoU_EU_Chile_signed_20230718.pdf

⁴⁶ https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-07/MoU_EU_Argentina_20230613.pdf

⁴⁷ <https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2022-11/MoU-Namibia-batteries-hydrogen.pdf>

⁴⁸ https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2022-11/EU-KAZ-MoU-signed_en.pdf

⁴⁹ <https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-12/Framework%20for%20a%20Strategic%20Partnership%20on%20Raw%20Materials%20Between%20Canada%20and%20The%20European%20Union.pdf>

Партнерство з безпеки мінеральних ресурсів⁵⁰

Метою партнерства є прискорення розвитку стійких ланцюгів постачання критичних мінералів шляхом співпраці з урядами та промисловістю партнерських країн з метою сприяння цільовій фінансовій та дипломатичній підтримці стратегічних проєктів у всьому ланцюгу створення вартості.

Також для співпраці у сфері критичної сировини, яка є життєво важливою для глобального зеленого та цифрового переходу, було започатковано «Форум партнерства з безпеки мінеральних ресурсів»⁵¹, робота в межах якого буде розвиватися за двома напрямками:

- проєктна група, зосереджена на підтримці та прискоренні реалізації проєктів зі сталого видобутку критичної сировини;
- політичний діалог, який визначатиме політику щодо стимулювання сталого виробництва, сприятиме регуляторному співробітництву з метою сприяння чесній конкуренції, прозорості та передбачуваності, а також просуватиме високі екологічні, соціальні та управлінські стандарти в ланцюгах поставок критичної сировини.

План дій щодо критичної сировини ЄС⁵²

План дій має на меті⁵³:

- розвиток стійких ланцюгів доданої вартості для промислових екосистем ЄС;
- зменшення залежності від первинної критичної сировини через циклічне використання вторинних ресурсів, стійких продуктів та інновацій;
- посилення внутрішнього постачання сировини в ЄС;
- диверсифікації постачання з третіх країн та усунення викривлення в міжнародній торгівлі з повним дотриманням міжнародних зобов'язань ЄС.

Регламент (ЄС) 2024/1252 про створення рамкових умов для забезпечення безпечного та сталого постачання критичної

Регламент встановлює чіткі цілі для ЄС⁵⁴, а саме:

- забезпечити видобуток сировини, необхідної для виробництва щонайменше 10% річного споживання стратегічних корисних копалин;
- переробні потужності повинні виробляти щонайменше 40% річного споживання стратегічних корисних копалин;

Регламент встановлює чіткі цілі для ЄС⁵⁴, а саме:

- забезпечити видобуток сировини, необхідної для виробництва щонайменше 10% річного споживання стратегічних корисних копалин;
- переробні потужності повинні виробляти щонайменше 40% річного споживання стратегічних корисних копалин;
- переробні потужності повинні виробляти щонайменше 15% річного споживання стратегічних корисних копалин;
- до 2030 року забезпечити імпорт стратегічних корисних копалин з третіх країн на рівні, який не перевищуватиме 65% річного споживання.

Підтримка бізнесу в реалізації стратегічних проєктів у сфері корисних копалин:

- терміни надання адміністративних послуг – не більше 27 місяців для стратегічних проєктів, що передбачають видобування, та 15 місяців для проєктів, що передбачають переробку та рециклінг;
- визначення «point of single contact» – уповноваженого органу, що сприятиме ініціаторам проєкту в отриманні необхідних адміністративних послуг;
- координація в залученні фінансування, зокрема підтримка через ресурси Групи Європейського інвестиційного банку або інших міжнародних фінансових установ, включно з Європейським банком реконструкції та розвитку.

⁵⁰ <https://www.state.gov/minerals-security-partnership/>

⁵¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1807

⁵² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0474>

⁵³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1542

⁵⁴ European Critical Raw Materials Act

Зменшення ризиків безпеки постачання:

- запроваджується поняття «стратегічних запасів», що дозволить забезпечити належний рівень запасів стратегічних корисних копалин в ЄС.

Мінімізація впливу на довкілля:

- визначається вплив на навколишнє природне середовище різних видів критичних корисних копалин, який відобразатиметься у відповідній декларації;
- буде затверджена національна програма, що відповідатиме ідеям «циркулярної економіки» в контексті критичних корисних копалин;
- питанню вилучення критичної сировини з відходів видобувної галузі, зокрема із закритих або покинутих хвостосховищ, приділятиметься особлива увага.

Мінімізація впливу на довкілля:

- визначається вплив на навколишнє природне середовище різних видів критичних корисних копалин, який відобразатиметься у відповідній декларації;
- буде затверджена національна програма, що відповідатиме ідеям «циркулярної економіки» в контексті критичних корисних копалин;
- питанню вилучення критичної сировини з відходів видобувної галузі, зокрема із закритих або покинутих хвостосховищ, приділятиметься особлива увага.

Затверджуються оновлені переліки стратегічних та критичних корисних копалин.

Для України

Варто зазначити, що після ухвалення Регламент може бути застосований до України ще до того, як вона стане державою-членом ЄС, як до третьої країни, а саме стосовно:

- стратегічних проєктів, що будуть реалізовуватися на території України, можуть отримати підтримку ЄС щодо пошуку фінансування, а Україна як третя країна може отримувати консультації від ЄС з питань, пов'язаних зі стратегічними проєктами, що реалізуються на її території;
- участі ініціаторів стратегічних проєктів у системі для сприяння укладанню угод про закупівлю сировини, що буде розроблена та впроваджена ЄК.
- постачання більших обсягів сировини для спільних закупівель, організованих ЄК.

Варто звернути увагу, що зобов'язання для України як третьої країни містять необхідність підготовки українськими постачальниками, які бажають продавати критичні корисні копалини на ринку ЄС, декларації щодо впливу на навколишнє природне середовище від їх видобування та розкриття інформації про вміст постійних магнітів у продукції у разі її експорту до ЄС.

Співпраця ЄС з Україною

Метою Меморандуму⁵⁵ про взаєморозуміння між Україною та ЄС про Стратегічне партнерство у сировинній сфері є поглиблення співробітництва з метою досягнення більш тісної інтеграції ланцюжків створення вартості критичної сировини.

Також в рамках вищезазначеного Меморандуму були погоджені Дорожні карти Стратегічної співпраці між Україною та ЄС щодо сировини на 2021-2022⁵⁶ та на 2023-2024 роки, метою яких є формування конкретних кроків співпраці з регулярним оновленням для відображення досягнутого прогресу.

Ukraine facility plan⁵⁷

Розділ 13 «Управління критично важливими матеріалами» передбачає 3 реформи, для виконання яких ставиться 5 цілей та 6 кроків, а саме:

- визначити на законодавчому рівні терміни «стратегічна» та «критична» сировина, необхідність проведення регулярної методологічної оцінки ризиків рівня безпеки її постачання, визначити групи країн-партнерів, актуалізувати пріоритети загальнодержавної Програми розвитку мінерально-сировинної бази, як це передбачено регулюванням Європейського Союзу щодо критичної сировини до 2030 року. Зміцнення інституційної спроможності Держгеонадр щодо участі у реалізації Акту Європейського Союзу про критичні сировинні матеріали (Проект 2023) через відновлення фінансування геологічної галузі в рамках загальнодержавної Програми розвитку мінерально-сировинної бази;
- верифікація/переоцінка запасів стратегічних корисних копалин в Україні;
- створення сприятливих умов та інструментів для інвесторів (включно з іноземними);
- впровадження сучасних цифрових технологій зберігання та використання геологічних даних для спрощення проведення інвесторами самостійного аналізу та ухвалення інвестиційних рішень;
- запровадження обов'язкової екологічної, соціальної та управлінської звітності (ESG) для гірничого та видобувного секторів, що забезпечить прозорість, перевірки та підзвітність щодо стандартів ESG для галузі.

Протягом 2024-2027 років 50 мільярдів євро від ЄС буде спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації програми.

Варто наголосити, що загальна сума підтримки в межах Ukraine Facility за 2024 рік сягне 16,1 мільярда євро.

Висновок

Останній випадок запровадження КНР обмеження на ключову сировину для США, коли Міністерство торгівлі КНР заявило, що взагалі заборонить експорт до США галію, германію, сурми та деяких інших надтвердих матеріалів, тільки підтверджує залежність розвинених країн у поєднанні зі зростаючим глобальним попитом на критичну сировину через перехід до цифрової та зеленої економіки, що робить ланцюжки постачання такої сировини вразливими, змушує такі країни шукати механізми та інструменти для вирішення окреслених проблем.

Огляд міжнародної співпраці у сфері критичної сировини протягом минулого 2023 року свідчить про активне занурення країн у таку співпрацю та пошук спільних шляхів для безперебійного та сталого забезпечення критичною сировиною.

Більшість країн усвідомлюють важливість приділення особливої уваги розвитку двосторонніх та багатосторонніх співпраць у вирішенні питання безперебійності поставок критичної сировини.

Міжнародна співпраця у сфері критичної сировини спрямована на забезпечення сталого постачання критичної сировини та полягає в організації спільних ініціатив, проведенні спільних заходів, підписанні двосторонніх та багатосторонніх документів, спрямованих на вирішення спільних проблем і досягненні спільних цілей у сфері сталого постачання критичної сировини.

⁵⁵ <file:///C:/Users/qlack/Downloads/Memorandum%20of%20Understanding%20between%20the%20European%20Union%20and%20Ukraine%20on%20a%20Strategic%20Partnership%20on%20Raw%20Materials.pdf>

⁵⁶ <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/road-map-2021-2022-strategic-partnership.pdf>

⁵⁷ <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/>

Основними країнами, які зараз активно просувають міжнародну двосторонню та багатосторонню співпрацю, є ЄС (зокрема Франція, Італія, Німеччина), Велика Британія, США, Канада, Австралія, Японія, Республіка Корея, Індія.

Проаналізовані спільні зусилля таких міжнародних суб'єктів, як США, ЄС, Австралія, Японія, Канада, Велика Британія та інших, свідчать, що для сталого та безперешкодного забезпечення ланцюжків постачання критичної сировини такі країни готові використовувати усі дієві дипломатичні механізми.

З прикладу політики ЄС у сфері забезпечення критичною сировиною вбачається, що ЄС активно та послідовно вживає відповідних заходів не лише для вирішення сьогodнішніх проблем у постачанні критичної сировини, а й розробляє відповідні політики, встановлює дипломатичні зв'язки та інвестує у майбутні проєкти.

Україна вже розглядається як перспективний партнер. І наше завдання створити регуляторне середовище, яке дозволить нам стати надійним партнером на довгі роки.

Державне регулювання критичних матеріалів в Україні, стан справ.

На дату виходу дослідження в Україні регулювання сфери критичних корисних копалин перебуває у стадії формування.

Перша згадка критичної сировини як стратегічно важливої для розвитку економіки міститься у постанові Кабінету Міністрів України від 15.07.1997 № 742 «Про надання спеціальних дозволів на користування ділянками надр з метою геологічного вивчення та видобування стратегічно важливих корисних копалин», якою було затверджено перелік корисних копалин та мінімально важливі запаси.

На той час першим програмним документом можна визначити постанову Верховної Ради України від 05.03.1998 за № 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки».

Цією постановою було визначено, що розвиток мінерально-сировинної бази України передбачається здійснювати за такими основними напрямками:

- розширення і зміцнення мінерально-сировинної бази чинних підприємств, які використовують мінеральну сировину (нафта, природний газ, вугілля, уран, чорні метали, титанова сировина, неметали та будівельні матеріали), що видобувається в Україні;
- створення національної мінерально-сировинної бази для чинних підприємств, які використовують імпорту сировину (свинець, цинк, мідь, олово, вольфрам, молібден, тантал, ніобій, фосфорити та інші), та мінерально-сировинної бази нових, нетрадиційних для України, корисних копалин (лантаноїди, ітрій, скандій, платиноїди, золото, алмази) для забезпечення потреб авіаційної та космічної промисловості, приладобудування, радіотехніки, електроніки та інших галузей промисловості.

Станом на сьогодні, порушені у зазначених документах питання не вирішені. Окрім того, вони стали ще більш актуальними та потребують як оновлення, так і врегулювання.

Більш того, загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030⁵⁸ року не фінансується належним чином. Державним бюджетом на 2023⁵⁹ та 2024⁶⁰ роки фінансування не було передбачено, як і проектом Державного бюджету на 2025 рік⁶¹.

Новий виток інтенсифікації галузі відбувся завдяки рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021, яке було введено в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 306/2021, «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави»⁶².

⁵⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3268-17#Text>

⁵⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

⁶⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

⁶¹ <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44888>

⁶² <https://www.president.gov.ua/documents/3062021-39457>

Цим рішенням визначено перелік з 33 металічних (алюмінієві, берилієві, ванадієві, вісмутові, вольфрамові, галієві, гафнієві, германієві, залізні, золота, індієві, ітрієві, літієві, магнієві, марганцеві, металів лантаноїдної групи, миш'якові, мідні, нікелеві, ніобієві, олов'яні, свинцеві, скандієві, срібла, стронцієві, сурм'яні, танта лові, телурові, титанові, уранові, цезієві, цинкові, цирконієві) та 4 неметалічних (барит, графіт, сіль калійна, флюорит) видів критичної сировини та визначено низку заходів для розвитку сфери критичних корисних копалин, які в повній мірі не виконані.

Станом на сьогодні, в нормативно-правовому полі України відсутнє визначення поняття «критична сировина» і «стратегічна сировина». Без цього створення регуляторного поля, програмних документів та програм розвитку сектору не є можливим.

Рішення Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021, введене в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 306/2021, «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави» передбачає:

- щорічно, до 1 січня, надавати на розгляд РНБОУ актуалізований перелік металічних руд та неметалічних корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави;
- затвердити на законодавчому рівні критерії та порядок віднесення корисних копалин до таких, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, і пріоритетність розробки їх родовищ.

Слід зазначити, що рішення Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021, введене в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 306/2021, «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави» на сьогодні не виконується, відсутній перегляд списків критичної і стратегічної сировини. Також відсутні критерії і методологія віднесення корисних копалин до таких списків.

Розпорядження геологічною інформацією

У листопаді 2022 року експертами Офісу ефективного регулювання BRDO було підготовлено звіт⁶³ щодо основних бар'єрів та ризиків для інвестицій в український сектор надрокористування, в якому було визначено, зокрема, проблеми наявності та доступності геологічної інформації для інвесторів.

Ступінь секретності окремої інформації про критичну сировину

Незважаючи на поштовх у розвитку галузі, який був наданий рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021 «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави», на сьогодні існує ступінь секретності «Таємно» про балансові запаси деяких корисних копалин.

Відповідно до наказу Служби Безпеки України від 23.12.2020 № 383 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю»⁶⁴ відомості в цілому щодо України про балансові запаси в її надрах: корисних копалин окремо щодо: алмазів, золота, п'єзооптичної сировини, літію, ніобію, танталу, титану, цирконію, скандію, платини, іридію, осмію, паладію; розсіяних елементів (разом із запасами тих кольорових або рідкісних чи благородних металів, у рудах

⁶³ <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2022/11/CRM-Report-2022-Ukraine.pdf>

⁶⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text>

⁶⁵ Варто відзначити, що відповідно до Закону України «Про державну таємницю»# допуск до державної таємниці надається дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-технічної діяльності або навчання, органами Служби безпеки України після проведення їх перевірки. Надання допуску передбачає визначення необхідності роботи громадянина із секретною інформацією, перевірку громадянина у зв'язку з допуском до державної таємниці, взяття громадянином на себе письмового

яких ці елементи присутні) окремо щодо: галію, ганію, індію, кадмію, ренію, рубідію, селену, талію, телуру, цезію та урану мають ступінь секретності «Таємно», відповідно, доступ до цієї інформації обмежений.

Незважаючи на вимогу рішення Ради національної безпеки та оборони України від 19 березня 2021 року, введене в дію Указом Президента України від 25.03.2021 № 122/2021 «Щодо стану справ у сфері надрокористування»⁶⁶ стосовно подання Державними експертами з питань таємниці рішення СБУ про скасування віднесення до державної таємниці зазначеної інформації, крім уранових руд, на дату виходу цього дослідження залишається не виконаним.

Це не тільки не сприяє залученню інвестицій, а ще й суперечить вимогам статті 19 Регламенту щодо розміщення у вільному доступі карт, що відображають основну інформацію про мінеральні прояви, яка передбачена національними програмами геологічного вивчення критичної сировини.

Доступ до геологічної інформації

Розпорошеність геологічної інформації

Більша частина первинної геологічної інформації формувалася ще за часів Радянського Союзу і зберігалася в державних установах та геологічних установах, які були її розпорядниками.

Відсутність сучасного централізованого kernосховища зі сховищем геологічних матеріалів та відповідної первинної інформації, яке б відповідало світовим стандартам і вміщувало би весь наявний у державній власності kern, унеможлиблює належну інтерпретацію даних інвестором.

Компетентність геологічної інформації

Переважає більшість наявних геологічних даних була створена в 1960-80-х роках, коли держава проводила активні геологорозвідувальні роботи. Система класифікації запасів і ресурсів корисних копалин колишнього СРСР створювалася для вирішення, у першу чергу, державних завдань в умовах планової економіки. У зв'язку з цим для неї характерні такі особливості, як слабка опрацьованість економічних аспектів освоєння родовищ корисних копалин, з одного боку, а з іншого – значна увага приділялась ресурсам корисних копалин (найменш вивченій частині запасів корисних копалин) як перспективам для нарощування мінерально-сировинної бази.

Важливо наголосити, що балансові запаси ділянок надр (родовищ корисних копалин), які містяться у Переліку ділянок надр як для УРП, так і для аукціонів, не оцінені за визнаними міжнародними стандартами відповідно до Класифікаційної Системи шаблону Комітету з міжнародних стандартів звітності про запаси корисних копалин «CRIRSCO», що суттєво ускладнює ухвалення інвестиційного рішення.⁶⁸

Варто наголосили, що CRIRSCO – це об'єднання представників організацій, які відповідають за розробку кодексів і керівництв зі звітності про корисні копалини в Австралії (JORC), Бразилії (CBRR), Канаді (CIM), Чилі (Національний комітет), Колумбії (CCRR), Європі (PERC), Індії (NACRI), Індонезії (KOMBERS | KCMCI), Казахстані (KAZRC), Монголії (MPIGM), Філіппінах (PMARC), Росії (OERN), Південній Африці (SAMREC), Туреччині (UMREK) та США (SME).

Шаблон міжнародної звітності⁷⁰ може слугувати «основним кодексом і керівними принципами» для будь-якої країни, яка бажає затвердити свій власний стандарт звітності, базуючись на CRIRSCO.

зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена; одержання у письмовій формі згоди громадянина на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з його допуском до державної таємниці, ознайомлення громадянина з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

⁶⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0023525-21#n2>

⁶⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32024R1252>

⁶⁸ В рамках виконання плану Ukraine Facility, Україна має здійснити оцінку (переоцінку) запасів за міжнародними стандартами, включаючи і запаси по вказаним ділянкам

⁶⁹ <https://crirSCO.com/about-us/>

⁷⁰ https://crirSCO.com/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2024/06/CRIRSCO_International_Reporting_Template_June2024_Update_Approved_for_Release_20240627-dl8515.pdf

Якість геологічної інформації

Створення каталогу відомостей про геологічну інформацію⁷¹ повинно було спростити процес її обліку та оцифрування, оскільки вторинна геологічна інформація, отримана у результаті обробки та інтерпретації первинної геологічної інформації, є важливою для інвестора з точки зору аналізу даних, отриманих за всіма стадіями геологорозвідувальних робіт.

Незважаючи на це, більша частина геологічних звітів зберігається в паперовому вигляді, що унеможлиблює якісну оцінку даних.

Разом з тим, 16.11.2022 було підписано⁷² меморандум про технічну допомогу з оцифрування вторинної геологічної інформації, розвитку ІТ-архітектури та функціоналу Державного геологічного порталу між Держгеонадра та ЄБРР.

Одним із завдань проєкту було переведення в цифровий формат не менше 60 000 одиниць зберігання геологічних звітів, що становить 53% від неоцифрованого фонду (загальна кількість, що підлягає оцифруванню, – 113 000).

Разом з тим, 20.05.2024 було зазначено⁷³, що відскановано перших 6000 книг геологічних звітів, або 10% від передбачених цілей.

Якщо ситуація не покращиться, процес цифровізації (оцифрування) може зайняти більше 10 років.

Водночас в Україні залишається низка інвестиційних бар'єрів, які не дають змогу інтенсивному розвитку галузі, які описані у звіті Офісу ефективного регулювання BRDO.

Бар'єри для провадження діяльності

Гарантований доступ до земельних ділянок

Незважаючи на визначену процедуру в Земельному кодексі України, на практиці отримання земельних ділянок є складним і довготривалим. Цей процес може ще ускладнитися, оскільки земельні ділянки можуть перебувати у приватній, комунальній чи державній власності, а поверхня таких ділянок може бути забудована або вкрита лісами⁷⁴ (17,2% території України вкрита лісами), що обмежує користування надрами.

Також відсутній інститут попереднього резервування земельних ділянок перед проведенням аукціону на отримання спеціального дозволу на користування надрами, місцеве самоврядування також не завжди позитивно налаштоване та відкрите до розвитку надрокористування в регіоні.

Наявність «сплячих дозволів»

Незважаючи на врегулювання на рівні законодавства питань граничних термінів виконання робіт за новими спеціальними дозволами, заборони зміни граничних строків виконання робіт щодо видобування корисних копалин, передбачених угодою про умови користування надрами, та неможливості продовження дії спеціального дозволу на користування надрами більше строку, на який він був наданий, проблема «сплячих дозволів» може існувати за дозволами, виданими до набуття чинності змін до законодавства.

⁷¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-20#Text>

⁷² <https://www.geo.gov.ua/derzhgeonadra-pidpysaly-memorandum-z-vebrr-pro-tekhnichnu-dopomohu/>

⁷³ <https://eco.gov.ua/news/vebrr-vysoko-otsiniuie-didzhytalizatsiiu-heolohichnoi-informatsii-v-ukraini>

⁷⁴ http://cbr.nature.org.ua/news/2016/n_dl.htm

Відсутність задовільного стимулювання для розвитку галузі

Однією з перешкод для розвитку сектору є брак доступу до дешевого боргового капіталу на потреби створення нових та модернізації наявних виробничих потужностей, державної підтримки інвестиційних проєктів у вигляді фіскальної підтримки, страхування воєнних ризиків.

Також відповідно до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» Експортно-кредитне агентство провадить діяльність із страхування, перестраховування та надання гарантій експортної діяльності товарів, робіт, послуг українського походження. Разом із тим, зазначена підтримка не поширюється на товари за кодами УКТ ЗЕД, за якими зазначена «мінеральна сировина». Це, у свою чергу, унеможлиблює експортерам критичної сировини скористатися механізмами підтримки в рамках відповідного Закону.

Інституційна спроможність

Не менш важливим викликом є інституційна спроможність державних органів забезпечити належне проведення конкурсів на укладання угод про розподіл продукції щодо стратегічних корисних копалин, оскільки, беручи до прикладу угоду про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у межах ділянки Грунівська, від моменту оголошення конкурсу і до моменту схвалення підписання угоди пройшло майже 3 роки.

Застаріле регулювання

Статтю 52 Кодексу передбачена норма про установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин, положення про яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.1994 № 862⁷⁸.

Основними критеріями для запровадження квот є:

- стан мінерально-сировинної бази, особливо зі стратегічних та гостродефіцитних видів мінеральної сировини;
- встановлення економічно обґрунтованих пропорцій видобутку типів і сортів корисних копалин з метою збереження найбільш цінних та обмежених запасів на тривалий період;
- екологічні умови в районах видобутку;
- кон'юнктура мінеральної сировини в державі та за її межами;
- можливість придбання мінеральної сировини за межами України на вигідніших умовах, ніж здійснення видобутку на її території.

Відповідно, гарантії на стабільний та прогнозований видобуток стратегічної сировини інвестор не в змозі отримати.

Також відповідно до статті 16 Кодексу, ділянки надр, що пропонуються для виставлення на аукціон, погоджуються Міндовкілля протягом 15 робочих днів із дня надходження запиту від Держгеонадр щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства.

Варто зазначити, що надрокористувач на етапі підготовки родовища до промислової розробки зобов'язаний проводити оцінку впливу на довкілля та отримати висновок з оцінки впливу на довкілля від уповноваженого органу про допустимість чи недопустимість провадження планованої діяльності з визначеними екологічними умовами її провадження.

Якщо не забезпечено в повному обсязі дотримання екологічних умов, забороняється провадження господарської діяльності, зокрема видобування корисних копалин.

⁷⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19#Text>

⁷⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2018-n#Text>

⁷⁷ <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pidpisannya-ugodi-pro-rozpodil-vuglevodniv-yaki-vidobuvatimutsya-u-mezhah-1406r-051121>

⁷⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-94-n#n14>

Відповідно до статті 240 кримінально-процесуального кодексу України , кримінальна відповідальність настає, зокрема, за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин.

Враховуючи зазначене, на законодавчому рівні у сфері довкілля є достатня кількість запобіжників, які унеможливають зловживання з боку надрокористувачів, тому додаткове погодження виставлення ділянки на аукціон є недоцільним.

Доступ до видобутку критичної сировини в Україні

Отримання спеціального дозволу на користування надрами за результатами аукціону

Процедура отримання розписана у Додатку 3

Для отримання спеціального дозволу за результатами аукціону надрокористувач подає до Держгеонадр заяву через електронний кабінет надрокористувача, в якій може номінувати власну ділянку або обрати її з інвестиційного атласу надрокористувача .

У разі перемоги на аукціоні надрокористувач отримує спеціальний дозвіл на геологічне вивчення, зокрема дослідно-промислової розробки, корисних копалин з подальшим видобуванням корисних копалин (промисловою розробкою родовищ).

Варто відзначити, що Указом Президента України № 306/2021 було доручено уряду у двомісячний строк затвердити перелік ділянок надр, які надаватимуться шляхом проведення аукціону.

Відповідний перелік визначений у проєкті постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» (додаток 4).

Проєктом передбачено затвердження 16 корисних копалин, а саме: алюмінієві (1 ділянка), берилієві (3 ділянки), залізні (20 ділянок), золота (6 ділянок), літієві (1 ділянка), марганцеві (3 ділянки), мідні (2 ділянки), нікелеві (10 ділянок), танталові (1 ділянка), олов'яні (2 ділянки), стронцієві (1 ділянка), титанові (22 ділянок), цирконієві (6 ділянок), барит (1 ділянка), графіт (7 ділянок), сіль калійна (12 ділянок), флюорит (плавниковий шпат) (2 ділянки).

Отримання спеціального дозволу на користування надрами без проведення аукціону

Для отримання дозволу без аукціону надрокористувач може скористатися 9 випадками, які визначені у статті 162 Кодексу . Головною відмінністю цього механізму є так зване «мале надрокористування» — можливість власника земельної ділянки до 25 га отримати спеціальний дозвіл на геологічне вивчення, зокрема дослідно-промислову розробку, з подальшим видобуванням корисних копалин місцевого значення, видобування корисних копалин місцевого значення.

⁷⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁸⁰ <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/presentations/ukr/investicijnij-atlas-nadrokoristuvacha-strategichni-ta-kritichni-minerali.pdf>

Механізм УРП

УРП є своєрідним договором про надання послуг, за яким Держава доручає інвестору, за свій рахунок і на свій ризик, проведення комплексу геологорозвідувальних робіт та видобування корисних копалин з подальшою компенсацією витрат і отриманням плати у вигляді частини прибуткової продукції. Процедура проведення конкурсу описана в додатку 3.

Важливо

Одним із ключових питань є порядок розподілу продукції. Будь-яка видобута продукція поділяється на:

- компенсаційну — не може перевищувати 70% від усього обсягу видобутої продукції та спрямовується на погашення витрат інвестора;
- прибуткову — залишок видобутої продукції після «віднімання» компенсаційної, який розподіляється між державою та інвестором.

Інвестор має повністю відшкодувати усі понесені витрати, пов'язані з виконанням УРП, за рахунок компенсаційної продукції. Тому в його інтересах передбачити, що під компенсацію підпадатимуть усі витрати, зокрема побічні, пов'язані з діяльністю за УРП.

Варто відзначити, що перелік ділянок надр, які надаватимуться на умовах УРП, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2023 № 132 «Про затвердження переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення конкурсів на укладення угод про розподіл продукції» (додаток 5)⁸².

Згаданий Перелік налічує 26 ділянок надр (родовищ корисних копалин), які містять лише п'ять видів корисних копалин: ванадієві руди (1 родовище), титанові руди (5 родовищ), уранові руди (17 родовищ), літієві руди (1 родовище), калійні солі (2 родовища)⁸³.

Географія покладів

Після прийняття проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами», в Україні будуть доступні 126 об'єктів надрокористування, пов'язаних із критичними корисними копалинами, які надрокористувачі зможуть отримати у користування відповідно до національного законодавства.

Варто відзначити, що частина об'єктів, а саме 8,7%, розташовані на сході України – цирконієві, залізні, танталові, ніобієві, титанові, флюоритові, 13,4% на півдні – уранові, залізні, золота, літієві, марганцю, нікелю, стронцієві, титанові, графітові, 19,8% на півночі – титанові, залізні, мідні, олов'яні, 16,6% на заході – сіль калійна, золота, міді, бариту, графітові, флюоритові та 41,2% на території центральної України – алюмінієві, берилієві, заліза, золота, марганцю, нікелю, кобальту, титану, цирконію та графіту. Географія покладів наведена в додатку 6.

⁸¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр/#Text>

⁸² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-2023-н#Text>

⁸³ На дату виходу дослідження, відповідні конкурси не оголошувалися, а датою початку конкурсів, відповідно до План для Ukraine Facility, визначено 2 квартал 2025 року.

Відсутність типових Договорів для укладання УРП

Наявність типових договорів на укладання УРП дало б можливість оперативного погодження з боку міжвідомчої комісії угод, а для інвестора процес проведення конкурсу став би прогнозованішим і прозорішим через розуміння майбутньої переговорної рамки.

Разом із тим, наявність типового договору також може мати протилежний ефект у разі зарегулювання з боку держави норм такого договору і, відповідно, інвестор буде не зацікавлений у підписанні. Тому вкрай важливо робити договір рамковим і не переходити межі роботи бізнесу.

Обов'язкове регулювання й інструменти регулювання перед початком розробки родовища

- **Проект дослідно-промислової розробки⁸⁵.**

Дослідно-промислова розробка ділянки надр проводиться для уточнення геологічних характеристик родовища, визначення доцільності подальшого промислового видобутку та оцінки економічної вигідності розробки ділянки надр.

- **Затвердження запасів корисної копалини⁸⁶.**

Державна експертиза запасів родовищ корисних копалин проводиться для оцінки достовірності запасів корисних копалин і наявних у них корисних компонентів на основі дослідження та аналізу матеріалів геологічного вивчення надр та встановлення кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів родовищ з урахуванням раціонального використання всіх корисних копалин.

- **Оцінка впливу на довкілля⁸⁷.**

Оцінка впливу на довкілля здійснюється для попередження будь-яких наслідків від господарської діяльності для довкілля, зокрема для безпечності життєдіяльності людей, та визначає екологічні умови її провадження.

Варто відзначити, що методичні рекомендації з підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля для видів діяльності у галузі видобування корисних копалин були затверджені наказом Міндовкілля від 28.12.2021 № 884 . Метою документу є максимальне розкриття змісту екологічної інформації, необхідної для проведення ОВД і схвалення рішення.

- **Проект на розробку родовища.**

Проект розробки родовища – це комплекс проєктних рішень для будівництва і введення в експлуатацію родовищ.⁸⁹

- **Акт про надання гірничого відводу для розробки родовищ корисних копалин підземним способом⁹⁰.**

Акт про надання гірничого відводу — це документ, що визначає межі наданої ділянки надр і встановлює важливі зобов'язання для підприємства, що отримало право користування надрами. Основне завдання такого акта — забезпечити ефективне, комплексне та безпечне використання надр із захистом навколишнього середовища, людей і майна⁹¹.

Варто відзначити, що Гірничий відвід надається виключно для гірничих об'єктів, розробка родовищ корисних копалин на яких здійснюється підземним способом.

⁸⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2013-n#Text>

⁸⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-03#Text>

⁸⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865-94-n#Text>

⁸⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

⁸⁸ <https://eia.menr.gov.ua/upload/files/oi0LU8q02.pdf>

⁸⁹ Відповідно до статті 51 Кодексу, проєкти розробки родовищ корисних копалин погоджуються з Держпраці

- **Доступ до земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами.**

Основним елементом доступу до земельних ділянок для потреб надрокористування є встановлення земельного сервітуту. Ключовою відмінністю сервітуту від договорів купівлі-продажу чи оренди земельних ділянок є те, що встановлення земельних сервітутів для зазначених цілей здійснюється без зміни цільового призначення таких земельних ділянок.

- **Подання щорічних форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин⁹².**

Метою здійснення обліку запасів і ресурсів корисних копалин є отримання інформації про їхню кількість, якість, видобуток, втрати та ступінь промислового освоєння.

- **Оподаткування.**

За користування надрами для видобування корисних копалин справляється загальнодержавний податок – рентна плата. Ставки рентної плати за користування надрами встановлюються у відсотках від вартості товарної продукції гірничого підприємства у розмірах, визначених статтею 252.20 Податкового кодексу України⁹³.

Також відповідно до статті 284.4 плата за землю за земельні ділянки, надані гірничодобувним підприємствам для видобування корисних копалин та розробки родовищ корисних копалин, справляється у розмірі 25 відсотків податку, обчисленого відповідно до статей 274 і 277 Податкового кодексу України.

Висновок

Важливо розуміти, що наявність описаних вище бар'єрів, а саме визначення понять, ступінь секретності окремої інформації про критичну сировину, доступ до геологічної інформації, гарантований доступ до земельних ділянок, наявність «сплячих дозволів», відсутність задовільного стимулювання для розвитку галузі, застаріле регулювання, відсутність типових договорів для укладання УРП мають свої наслідки, а це:

- зниження інвестиційної привабливості – інвестори уникають ризиків, пов'язаних із невизначеністю та бюрократичними перепонами;
- гальмування забезпечення потреб національної економіки стратегічно важливою сировиною, з метою захисту національних інтересів в економічній сфері та підвищення рівня обороноздатності держави;
- відсутність інвестицій призводить до стагнації гірничодобувної галузі та втрати можливостей для розвитку економіки країни;
- зменшення надходжень до бюджету – нерозвинена гірничодобувна галузь призводить до зменшення податкових надходжень;
- збільшення залежності від імпорту – відсутність власного виробництва критичних матеріалів посилює залежність України від імпорту.

Незважаючи на достатню пропозицію щодо нових ділянок для інвестування та можливості для експорту як сировини, так і кінцевої продукції, Україна посідає 40-е місце за обсягом видобутку корисних копалин за 2022 рік та 55 місце в глобальному рейтингу інноваційних економік за 2023 рік .

Це яскравий показник того, що наявні законодавчі бар'єри можуть відлякувати інвестора вкладати кошти в довгострокові проєкти з видобутку стратегічної сировини.

⁹⁴ <https://www.world-mining-data.info/wmd/downloads/PDF/WMD%202024.pdf>

⁹⁵ <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>

Визначення понять

Внести зміни до Кодексу України про надра щодо:

- визначення понять «стратегічна» та «критична» сировина;
- повноважень Кабінету Міністрів України щодо затвердження переліків стратегічної та критичної сировини та методики їх визначення.

Законопроект про внесення змін до Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року № 6227 від 27.10.2021⁹⁶, ухвалений 18.12.2024, встановлює визначення понять «стратегічної» та «критичної» сировини та уповноважує Кабінет Міністрів України затверджувати відповідні переліки та методики їх визначення.

Відсутність критеріїв і порядку

Розробити акти Кабінету Міністрів України щодо затвердження порядку визначення стратегічної та критичної сировини, передбачивши відповідні критерії та регулярність оновлення списків та затвердження переліків стратегічної та критичної сировини.

Гриф секретності окремої інформації про критичну сировину

Державному експерту з питань таємниці Мінекономіки подати рішення до СБУ про скасування віднесення до державної таємниці інформації відповідно до пункту 2.6.5. Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, для забезпечення вільного доступу до інформації про поклади критичної сировини;

Державному експерту з питань таємниці Міненерго подати рішення до СБУ про скасування віднесення до державної таємниці інформації відповідно до пункту 2.6.1.-2.6.4. Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, для забезпечення вільного доступу до інформації про прояви урану.

Доступ до геологічної інформації

Створити централізоване Державне сховище геологічної інформації та кам'яного матеріалу з метою зберігання первинної геологічної інформації;

Розробити зміни до Бюджетного кодексу України з метою створення у складі спеціального фонду Державного бюджету України Державного фонду розвитку мінерально-сировинної бази України для фінансування, зокрема, оцифрування геологічної інформації. Капіталізувати такий фонд можна за рахунок відрахувань від рентних платежів, плати за видачу спеціальних дозволів на користування надрами, коштів від продажу геологічної інформації тощо.

Гарантований доступ до земельних ділянок

Розробити зміни до деяких законодавчих актів України щодо резервування земельних ділянок для цілей користування надрами з метою гарантування прав переможцю аукціону або конкурсу з УРП, які були ініційовані державою, доступу до земельних ділянок державної та комунальної власності. Земельна ділянка без обмежень має бути зарезервована її розпорядниками під певну ділянку\ родовище та передана надрокористувачу.

⁹⁶ <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/28144>

Наявність «сплячих дозволів»

Розробити зміни до Податкового кодексу України щодо запровадження рентної плати за користування площею ділянок надр.

Період, з якого надрокористувач, який не розпочав видобуток, починає сплачувати плату за користування надрами, може залежати від виду надрокористування та виду корисної копалини. Плата нараховуватиметься до моменту початку сплати рентної плати за видобування та може залежати від розміру площі ділянки.

Відсутність задовільного стимулювання для розвитку галузі

Брак доступу до дешевого боргового капіталу на потреби створення нових та модернізації наявних виробничих потужностей

Розробити зміни до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» щодо поширення державної підтримки на інвестиційні проєкти з метою добування корисних копалин; Розробити зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» з метою розширення пріоритетних напрямків кредитування програми на сферу добування корисних копалин.

Фіскальна підтримка

Запровадити податок на виведений капітал на заміну податку на прибуток підприємств.

Експортна підтримка

Розробити зміни до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо виключення коду згідно з УКТ ЗЕД, а саме 2601-2620, для забезпечення можливості використання кредитно-страхової підтримки експорту корисних копалин, включно з критичною сировиною.

Страховання воєнних ризиків

Розробити зміни до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» для страхування та перестраховання від воєнних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, необхідних для розвитку добувної промисловості.

Інституційна спроможність

Під час проведення конкурсів з укладання угод про розподіл продукції щодо ділянок стратегічних корисних копалин залучати, на конкурсній основі, консалтингові компанії для організаційного забезпечення діяльності комісії за рахунок плати, внесеної учасниками конкурсу.

Застаріле регулювання

Розробити зміни до Кодексу України про надра з метою вилучення повноважень Міндовкілля щодо погодження виставлення на аукціон ділянок надра та про установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин.

Відсутність типових Договорів для укладання УРП

Розробити типову угоду про розподіл продукції щодо ділянок стратегічних корисних копалин.

Висновок

Причини виникнення наявних інвестиційних бар'єрів полягають у неефективності регуляторного поля, відсутності особливого регулювання, а також фінансового стимулювання.

Виключно шляхом розробки та впровадження комплексних рішень, які ухвалюються на законодавчому рівні, можливо подолати зазначені перепони. Ї починати необхідно одночасно з розробки державної політики у сфері критичної сировини та вирішенням блоку проблем, пов'язаних із геологічною інформацією про критичну сировину.

Сподіваємося, що зобов'язання України в рамках програми фінансової підтримки України від ЄС «Ukraine Facility», виконання заходів щодо реалізації визначених Національною економічною стратегією на період до 2030 року шляхів досягнення стратегічних цілей і відповідних завдань державної економічної політики, а також виконання рішення Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021, введеного в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 306/2021, «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави» стануть поштовхом як до створення нового регуляторного середовища, так і до сталого розвитку економіки.

Критичні сировина в Україні (загальний огляд)

Україна володіє значними запасами цінних мінералів і руд, що відіграють важливу роль у промисловому та економічному розвитку країни. Серед таких ресурсів особливу увагу привертають бішофіт, руди танталу і ніобію, германій, бор, скандій, стронцій, кобальт, графіт, ванадій та літій. Ця сировина має різноманітне застосування у металургії, хімічній, електронній та оборонній промисловостях, що підкреслює стратегічну важливість їх видобутку та раціонального використання. Нижче наведений перелік з 28 видів сировини, які є критичним для ЄС.

Боксити / глинозем / алюміній

Алюміній посідає друге місце за обсягами виробництва після заліза, з основними сферами застосування в автомобілебудуванні, космічній техніці, будівництві та електропромисловості. Основною сировиною для його виробництва є боксити з вмістом глинозему 48-60%, покладів яких достатньо в Україні, але їхня якість невисока. Державним балансом запасів корисних копалин України враховуються запаси бокситів Високопільського родовища, яке не розробляється. В Україні виробництво глинозему та первинного алюмінію може проводитися на Миколаївському глиноземному заводі та Запорізькому алюмінієвому комбінаті. Сировиною для цих підприємств є високоякісні боксити з інших країн.

Барит

В Україні поклади бариту розташовані в Карпатській міжгірській западині, зоні Донецької складчастої споруди та Дніпровсько-Донецькій западині. Основне розвідане родовище — Біганське в Закарпатті, яке є комплексним барит-золото-поліметалічним. Розробка родовища не ведеться, а потреба країни в бариті задовольняється за рахунок імпорту. Барит використовується у різних галузях, зокрема нафтогазовій, хімічній та будівельній.

Берилій

Берилій використовується в електроніці та авіакосмічній промисловості завдяки своїм унікальним властивостям. Основні поклади берилієвих руд в Україні зосереджені в північно-західній частині Українського щита, зокрема на Пержанському родовищі. Також перспективними є Новостанкуватське, Липнязьке, Ташлицьке родовища та Шевченківське родовище літєвих руд.

Вісмут

Україна не володіє власною сировинною базою вісмуту. Потреби виробництва перекриваються за рахунок імпорту вісмуту та становлять 8 – 8,5 т/рік.

Як супутній компонент вісмут є у таких рудопроявах, як: миш'яково-вісмутове і нікель-кобальт-вісмутове зруденіння у рідкометалевих проявах Середнього Побужжя та Волині, молібденових проявах Суцано-Пержанської зони, у рудопроявах Східного Приазов'я.

Підвищений вміст вісмуту (до 0.001%) встановлений у кварцових прожилках південного борту Алферівської синкліналі (Верхівцевська ЗКС), а також у вторинних кварцитах за ультраосновними породами із сульфідною кобальт-нікелевою мінералізацією центральної частини синкліналі (до 0,02%), де, крім того, виявлений вісмутин.

Бор

Прояви бору в Україні розташовані в Дніпровсько-Донецькій западині та Індоло-Кубанському прогині. Два головні родовища — Булганаське та Тарханкутське — розташовані на Керченському півострові.

Руди кобальту

Кобальт необхідний для виробництва сплавів, використовується в хімічній та скляній промисловості. В Україні основні поклади кобальту зосереджені на Побужжі та у Середньому Придніпров'ї. Державним балансом обліковано 11 комплексних родовищ кобальту.

Коксівне вугілля

Балансові запаси вугілля кам'яного зосереджені в Донецькому та Львівсько-Волинському басейнах. Кам'яне вугілля України представлене повним складом марок класифікаційного стандарту: від довгополум'яного до антрацитів. Запаси вугілля коксівного та антрацитів становлять, відповідно, 27,7% та 13,9% від запасів кам'яного вугілля України.

Мідь

Мідь є важливим матеріалом для електротехніки та електроніки. Україна володіє більш ніж 150 рудопроявами міді, серед яких є мідно-порфірові, сульфідні та самородні родовища. Найбільш перспективними є поклади на Волині, де мідь супроводжується покладами срібла та золота. Хоча в Україні немає промислового видобутку міді, країна виробляє мідну продукцію та є великим її споживачем.

Польовий шпат

В Україні польовошпатована сировина добувається з пегматитів, поширених у межах Українського щита. З 14 родовищ, що обліковуються державним балансом, 7 — пегматитові. Польовошпатовий концентрат, що отримується в Україні із пегматитів з дотриманням технологій видобутку та збагаченням, відрізняється високою якістю, що дозволяє такий концентрат використовувати як високоякісну сировину в електрокерамічній та фарфоро-фаянсовій промисловості (у якості глинозему).

Плавикий шпат

В Україні поклади плавикового шпату (флюориту) зосереджені на Українському щиті. Основні родовища: Покрово-Киреївське (Приазовський блок), Бахтинське (Подільська зона) та Яструбецьке (Суцано-Пержанська зона). Флюорит використовується в металургії, хімічній, цементній промисловості та виробництві скла. Незважаючи на наявність трьох обліковуваних родовищ, підприємства України працюють на імпортованій сировині, а родовища не розробляються.

Германій

Германій наявний як супутній компонент у вугіллі кам'яновугільних басейнів Донбасу та Львівсько-Волинського басейну. Він застосовується в електроніці та інфрачервоній оптиці. На території України обліковано понад 220 об'єктів з запасами германію в шахтах, проте їх видобуток обмежений.

Гафній

Гафній – метал, що використовується для виробництва тугоплавких сплавів на основі нікелю, а також у ядерній енергетиці. На території України гафній зустрічається в цирконієвих комплексах, зокрема на півдні Українського щита та в Приазов'ї. Два ключових родовища, Малишевське циркон-рутил-ільменітове та Вовчанське родовище титано-цирконієвих руд, містять значні запаси гафнію. Всі об'єкти є комплексними.

Руди рідкоземельних металів

Лантаноїди або руди рідкісноземельних металів мають широке застосування в металургійній, хімічній галузях промисловості, у виробництві кераміки, у виплавці сталі. На території України промислові концентрації рідкоземельних металів виявлені в межах Українського щита – в північно-західній частині, в межах Суцано-Пержанської зони. У запасах руд рідкісноземельних металів як супутнього компонента переважають легкі лантаноїди, ітрій, скандій, рубідій та цезій.

Руди літію

Літій має велике значення для авіації, електроніки та виробництва акумуляторів. У металургії літій застосовується як легуюча добавка – пов'язує азот, кремній, вуглець. Сферами використання літію є силікатна, керамічна та скляна промисловості, а також виробництво мастил, синтетичного каучуку і пластмас, кондиціонерів, сільськогосподарських хімікатів. Відмінною рисою майже всіх родовищ літію є їх комплексність: з рідкіснометальних пегматитів, крім літію, вилучають тантал, ніобій, рубідій, цезій, олово, берилій, з ропи – калій, натрій, бром, бор, магній.

Відомими є Шевченківське родовище сподуменових руд та Полохівське родовище петалітових руд, а також ділянка Добра сподумен-петалітових руд, де літій поєднується з танталом, ніобієм та іншими рідкісними металами.

Бішофіт

Бішофіт це шестиводний хлорид магнію, який використовується у металургії, виробництві вогнетривів, енергетиці та медицині. Він також застосовується у харчовій промисловості та сільському господарстві. Основні поклади бішофіту в Україні зосереджені в Дніпровсько-Донецькій западині. Відомі родовища — Затуринське (Полтавська обл.) та Новоподільське (Чернігівська обл.).

Марганець

Україна є одним зі світових лідерів за ресурсами марганцевих руд, займаючи друге місце у світі після ПАР, а за підтвердженими запасами – перше. Цей метал є важливим компонентом для чорної металургії, зокрема у виробництві феросплавів (феромарганцю та сілікомарганцю). Найбільше Нікопольське родовище марганцевих руд простягається на 250 км уздовж Каховського водосховища, що забезпечує видобуток на кількох гірничо-збагачувальних комбінатах. Крім природних осадових родовищ марганцю Державним балансом враховані запаси техногенного родовища – «Шламосховище ім. Максимова».

Графітові руди

Україна має значні поклади графіту, зокрема у Бердичівському, Побузькому та Криворізькому районах. Графітові руди використовуються у виробництві електродів, акумуляторів, олівців та в металокерамічних виробках. Державним балансом запасів корисних копалин враховані 6 родовищ графіту, з яких 2 розробляються на сьогодні: Південно-Східна ділянка Заваллівського родовища (Кіровоградська обл.), Зарічна ділянка Заваллівського родовища (Одеська обл.) та Південна ділянка Балахівського родовища. Переробка графітових руд в Україні може здійснюватися на двох заводах — Заваллівському та Маріупольському графітових комбінатах. На цих підприємствах можна виробляти різноманітні марки графіту для багатьох секторів промисловості (тигельний, елементний, ливарний, електровугільний, акумуляторний, олівцевий, металокерамічний, пороховий, спеціальний малозольний тощо). Продукція українських заводів за своїми характеристиками відповідає міжнародним стандартам якості, що дозволяє успішно постачати її на зовнішні ринки.

Нікель

Нікель необхідний для виробництва нержавіючої сталі та використовується у хімічній та авіаційній промисловості. Основні поклади, а це відкриті і розвідані десять родовищ силікатного нікелю, розташовані на Побужжі та в Середньому Придніпров'ї, а Прутівське родовище містить значні запаси сульфідно-нікелевих руд. Станом на 01.01.2021 Держбалансом вперше враховані запаси сульфідно-мідно-нікелевих руд на Прутівському рудопрояві.

Фосфати

Апатит – це важливе джерело фосфорвмісної сировини для виробництва мінеральних добрив, кормових та технічних фосфатів, жовтого фосфору та фосфорної кислоти. Основні родовища: Стремигородське, Новоуполтавське, Носачівське, Кропивнянське, Федорівське та Торчинське. Апатит використовується для виробництва фосфорних добрив, але власні родовища забезпечують лише невелику частину потреб країни. Основні запаси зосереджені на Стремигородському та Новоуполтавському родовищах, які потребують значних інвестицій для освоєння.

Фосфор

Фосфорит є основним джерелом для виробництва мінеральних добрив, фосфору та різних його сполук. Державним балансом враховується 5 родовищ і 4 об'єкти обліку фосфоритових руд. Основні запаси зосереджені на Волині, Поділлі, у Криму та Донбасі. Вміст фосфору у рудах варіюється від 4% до 38%. Родовище фосфоритів є перспективним джерелом для виробництва мінеральних добрив, але більшість із них не розробляється через значні витрати. Україна імпортує фосфорити з Росії та Естонії для потреб агрохімічної промисловості.

Руди скандію

Скандій має застосування в авіаційній, ракетній та космічній техніці, а також у виробництві лазерів. Більше 90% запасів скандію міститься в бокситах, титанових рудах, фосфоритах, зокрема обліковуються у 12 комплексних родовищах: Малишевське, Валки-Гацківське, Жовторіченське, Стремигородське, Федорівське, Тростянецьке, Злобицьке, Торчинське, Іршанське, Лемненське-Західне, Лемненське-Східне, Тарасівське.

Кремній

Кварцити і кварцитоподібні пісковики використовуються, в основному, для виробництва вогнетривів, феросиліцію та кремнію. Основні поклади розташовані в межах Українського щита, Дніпровсько-Донецької западини та Донецької складчастої споруди. Найбільше застосування мають у металургії для виготовлення динасових вогнетривів, феросплавів, кремнію та як флюси. Основними джерелами сировини є Овруцьке і Товкачівське родовища у Житомирській області.

Руди стронцію

Стронцій використовується у виробництві скла та керамічних магнітів. В Україні його основні запаси знайдені в апатитових рудах Новоуполтавського родовища. Целестин (мінерал стронцію) також був виявлений у сірчаних рудах Подорожнянського родовища, проте стронцій не вилучався під час розробки. Державним балансом запасів корисних копалин України враховані запаси стронцію у Новоуполтавському апатит-рідкіснометальному родовищі. Стронцій як супутній компонент міститься в апатитових рудах у вигляді ізоморфних домішок.

Руди танталу та ніобію

Тантал і ніобій відіграють важливу роль у металургії, де використовуються для легування сталі, надаючи їй міцності та корозійної стійкості. Ці руди в Україні трапляються в комплексних родовищах Українського щита. Значні запаси зосереджені у Приазов'ї та в Новополтавському родовищі (Запорізька обл.). Державним балансом запасів корисних копалин України запаси п'ятиоксиду танталу та ніобію обліковуються у 5-ти родовищах: комплексним розсипним циркон-рутил-ільменітових Малишевському та Вовчанському (Дніпропетровська область), корінному апатит-рідкіснометальному Новополтавському (Запорізька область), у відходах збагачення вивітрілих руд Східної ділянки Мазурівського родовища (Донецька обл.) та на ділянці танталових руд Мостове у межах рудної зони 3 (Кіровоградська область).

Титан

Титан поєднує міцність із легкістю та має високу корозійну стійкість. Він незамінний у таких галузях, як авіакосмічна, хімічна, харчова, машинобудування та металургія. Титан також використовується у виробництві пігментів для фарб і паперу. Україна володіє значними запасами титанових руд, які включають корінні родовища та алювіальні розсипи. Основні запаси зосереджені в ільменітових родовищах, а видобуток ведеться переважно з розсипних покладів. У запасах і видобутку титану переважає ільменіт, запаси і видобуток рутилу обмежені. Державним балансом запасів корисних копалин України обліковуються 28 родовищ.

Вольфрам

В Україні промислових родовищ вольфраму не виявлено, хоча відома низка проявів вольфрамової мінералізації, які пов'язані з Пержанським, Коростенським, Корсунь-Новомиргородським, Кам'яномогильським інтрузивними комплексами.

У той же час є перспективи, оскільки у результаті масштабних розвідувальних робіт були розраховані прогнозні ресурси вольфраму у межах Липнязького гранітного купола (Кіровоградська область) на території розподілу рудоносних порід площею 10 км². У рідкіснометалевих пегматитах Новостванкуватського прояву підраховані прогнозні ресурси для категорії Р3 у кількості майже 90 тис. тонн (вміст WO₃ 0,177%), у Лутківському – 2 тис. тонн (вміст WO₃ 0,217%), у Скарнові – 4 тис. тонн (вміст WO₃ 0,185%). Мінералогічний аналіз виявив шееліт.

Одним із перспективних вольфрамових об'єктів є Кичиксу-Новоселівське рудне поле, яке містить три продуктивні зони з рудними тілами вольфраму з масовим вмістом WO₃ на борті 0,15%. Товщина рудних тіл вольфраму коливається від 1 до 14 м. Глибина рудних тіл варіюється від 61 до 113 м. Середньозважений вміст триоксиду вольфраму на прояві вілового родовища становить 0,245%, а максимальний вміст – 1,2359%. Мінеральна форма вольфраму не встановлена.

Руди ванадію

Ванадій застосовується у виробництві легованої сталі та в хімічній промисловості. В Україні основна маса ванадію вилучається під час переробки титаномагнетитових, магнетитових й ільменітових руд. На державному балансі обліковуються запаси ванадію на 13 родовищах, більшість з яких розташовані в Житомирській та Дніпропетровській областях. Також як супутній компонент ванадій виявлений в апатит-ільменітових родовищах (корінних і кори вивітрювання), ільменітових розсипах та корінних уран-ванадій-скандієвих рудах.

Варто відзначити, що, незважаючи на значний ресурсний потенціал українських надр, в Україні, станом на 2021 рік, було видано 42 спеціальних дозволи на розробку критичної сировини, із них лише за 11 здійснювався видобуток. Повний перелік суб'єктів господарювання, що здійснювали розробку критичної сировини, наведений в додатку 7.

Разом із тим, у разі інтенсифікації розвитку галузі Україна здатна задовільнити потреби «зелених» технологій у критичній сировині, що ілюстровано в додатку 8.

Висновок

Критична сировина має вирішальне значення для сталого розвитку економіки. При цьому існують високі ризики перебоїв у постачанні через концентрацію ресурсів і відсутність адекватних доступних замінників. Оскільки певні види сировини мають властивість «вичерпуватися», це робить їх критичними для сталого розвитку та економіки певної країни, регіону або світу в цілому.

Розвиток індустрій, орієнтованих на метали майбутнього, відкриває для України нові економічні горизонти. Ці ресурси можуть стати важливим фактором модернізації промисловості, зміцнення економічної незалежності та підвищення конкурентоспроможності на глобальному рівні. Отже, ефективне використання мінеральних багатств країни має не лише економічне, а й стратегічне значення для позиціонування України як важливого гравця у сфері сучасних технологій та індустрій майбутнього.

Мінерально-сировинна база України має значний потенціал для задоволення внутрішніх потреб промисловості та сприяння розширенню експортних можливостей країни. Вітчизняні підприємства у своїй діяльності здебільшого покладаються на українську сировину, яку активно використовують у галузях металургії, машинобудування та будівництва.

Світовий попит на ці ресурси стрімко зростає, й Україна має перспективу нарощувати їх видобуток та створювати потужності для збагачення й переробки. Це допоможе країні увійти на міжнародні ринки і як постачальник стратегічної сировини та матеріалів, необхідних для сучасних технологій, і як виробник передових технологій.

Для цього потрібно, у короткостроковій перспективі, використовувати стимули для майбутнього розвитку галузі, враховуючи середні терміни робіт для підготовки родовища стратегічної сировини до промислової розробки, які становлять 16 років⁹⁷.

---

⁹⁷ <https://mepr.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennya-prymirnyh-ugod-pro-umovy-korystuvannya-nadramy/>

Визначення пріоритетних напрямів, з урахуванням захисту національних інтересів в економічній сфері та підвищення рівня обороздатності держави

В середньому, промислова розробка родовища, відповідно до термінів типової програми робіт, починається не пізніше ніж з 16-го року, а для родовищ, розробка яких буде здійснюватися підземним способом, починається не пізніше ніж з 18 -го року. Враховуючи ці терміни, а також передумови, що описані у розділі 5 цього дослідження, можна змодельювати ситуацію, що в період з 2030 по 2035 роки Україна зможе задовольняти як власні потреби в критичній сировині, так і частково покривати потреби стратегічних партнерів для підтримки стійких ланцюгів поставок.

Таке припущення базується на тому, що пропозиції, наведені у розділі 5, будуть реалізовані протягом 2025 року, зокрема:

- аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами щодо ділянок надр, які мають стратегічне значення, будуть проведені протягом 2025 року;
- відповідні дозволи будуть видані в цьому ж році;
- конкурси щодо ділянок надр, які мають стратегічне значення та надаватимуться у користування шляхом проведення конкурсів на укладення угод про розподіл продукції, будуть проведені в 2025 році та відповідні угоди підписані з переможцями в першій половині 2026 року.

8.1 Імплементация в українське законодавство положень Регламенту (ЄС) 2024/1252 про створення рамкових умов для забезпечення безпечного та сталого постачання критичної сировини.

Переліки стратегічних та критичних корисних копалин

Додатками 1 та 2 до Регламенту затверджено переліки стратегічної (17) та критичної (34) сировини та методик їх визначення.

Рекомендації

Розробити проєкт Закону України «Про внесення зміни до Кодексу України про надра», передбачивши визначення понять стратегічної та критичної сировини, повноваження КМУ щодо затвердження переліків стратегічних та критичних корисних копалин та методики їх визначення.

Розробити проєкт постанови КМУ «Про затвердження методики визначення стратегічної та критичної сировини», яка полягатиме у визначенні корисних копалин, які мають стратегічне значення для розвитку країни, та прогнозований зростаючий попит і яка полягатиме у визначенні корисних копалин, для яких існує високий ризик перебоїв у постачанні та які є важливими для економічної активності.

На підставі відповідних методик, розробити проєкт постанови КМУ «Про затвердження переліку стратегічної та критичної сировини».

Стратегічні проєкти

Відповідно до розділу 2 Регламенту, передбачений перелік критеріїв визначення стратегічних проєктів (пункт 1 статті 6 Регламенту), згідно з яким потенційні проєкти повинні робити значний внесок у безпеку постачання стратегічної сировини до ЄС, мають бути реалізованими в розумні строки та на засадах сталого розвитку, мати транскордонні вигоди за межами держави-члена ЄС та бути взаємовигідними для ЄС та третьої країни завдяки створенню доданої вартості в цій країні.

Водночас, передбачений перелік інформації, яка повинна бути відображена в заявці для визначення проєкту стратегічним (пункт 1 статті 6 Регламенту), та вимоги щодо звітування ініціаторами проєкту (стаття 8 Регламенту), згідно з якими ініціатори стратегічних проєктів кожні два роки після визначення їхніх проєктів стратегічними повинні подавати звіт в ЄК щодо прогресу в реалізації проєкту та залученні фінансування.

Також визначається «пріоритетний статус» проєктів, який полягає у якнайшвидшому наданні дозволів та можливості невідкладних судових розглядів, пов'язаних із цим процесом (стаття 10 Регламенту).

Водночас встановлюється чітка тривалість процесу надання адміністративних послуг (пункт 1 статті 11 Регламенту) та визначається «point of single contact», який за зверненням ініціатора проєкту протягом 45 днів повинен надавати інформацію щодо обсягу та рівня деталізації даних, які повинні бути включені до звіту з оцінки впливу на довкілля (пункт 1 статті 12 Регламенту).

Рекомендації

Розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», передбачивши функції уповноваженої установи щодо погодження заявки на надання статусу «стратегічного проєкту», який реалізовуватиметься на території України.

Розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про надра» передбачивши крайні строки надання адміністративних послуг для проєктів, які передбачають видобування не більше 27 місяців, та для проєктів, які передбачають переробку та рециклінг не більше 15 місяців.

«Point of single contact» та онлайн доступ до інформації

Відповідно до статей 9 та 18 Регламенту, пропонується призначити одного або декількох органів державної влади, які відповідатимуть за сприяння та координацію процесу надання адміністративних послуг у всьому ланцюжку виробництва критичних корисних копалин та допомагатимуть заявникам в розумінні будь-яких питань, пов'язаних із цим процесом (пункти 1, 1а, 2, 2а статті 9 Регламенту).

Також для полегшення процесу надання адміністративних послуг пропонується передбачити онлайн-доступ до інформації щодо критичних корисних копалин (пункт 1а статті 9 та стаття 18), а саме:

- інформацію щодо визначених «point of single contact»;
- процес надання адміністративних послуг;
- фінансові та інвестиційні послуги;
- можливості фінансування на рівні ЄС або держав-членів;
- послуги з підтримки бізнесу.

У свою чергу передбачена можливість ініціаторам проєктів щодо критичних корисних копалин подавати всю документацію, пов'язану з наданням адміністративних послуг, в електронному вигляді (пункт 3 статті 9 Регламенту).

Рекомендації

Розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», передбачивши повноваження уповноваженої установи щодо координації процесу надання адміністративних послуг у всьому ланцюжку виробництва критичних корисних копалин.

Передбачити додаткове фінансування державної установи «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» щодо таких функцій (оскільки, відповідно до пункту 6 статті 9 Регламенту, уповноважений орган повинен мати належну кількість кваліфікованого персоналу та належні ресурси для ефективного виконання поставлених задач).

Забезпечити онлайн-доступ до інформації щодо критичних корисних копалин на власному вебсайті відповідно до статті 18 Регламенту.

Планування

Відповідно до статті 13 Регламенту, пропонується органам державної влади, відповідальним за підготовку планів, зокрема планів зонування територій, просторових планів та планування землекористування, включати до таких планів, де це доречно, положення щодо розвитку проєктів з видобутку критичних корисних копалин (пункт 1 статті 13 Регламенту).

Рекомендації

Розробити зміни до ДБН Б.1.1-22:2017 «Склад та зміст плану зонування території», передбачивши включення норми щодо розвитку проєктів з видобутку критичних корисних копалин до таких планів.

Національна програма геологічного вивчення мінеральної сировини, пов'язаної з критичними корисними копалинами

Відповідно до статті 19 Регламенту, передбачено розробку національних програм геологічного вивчення критичної сировини (пункт 1 статті 19 Регламенту) та включення заходів, спрямованих на збільшення доступної інформації про прояви критичної сировини (пункт 2 статті 19 Регламенту).

Також держави-члени ЄС повинні розміщувати на вебсайті у вільному доступі карти, що відображають основну інформацію про мінеральні прояви, яка передбачена національними програмами. Ця інформація повинна містити класифікацію виявлених проявів відповідно до Рамкової класифікації ООН для викопних енергетичних і мінеральних ресурсів (пункт 5 статті 19 Регламенту).

Рекомендації

Під час супроводу підготовки до другого читання законопроекту №6227 передбачити акцент саме на критичних корисних копалинах та заходах, що будуть доповнюватися визначеними в пункті 2 статті 8 Регламенту.

Державному експерту з питань таємниці Міністерства економіки подати рішення до Служби безпеки України про скасування віднесення до державної таємниці інформації відповідно до пункту 2.6.5. Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, для забезпечення вільного доступу до інформації про прояви критичної сировини (6 статті 19 Регламенту).

Моніторинг та стрес-тест, пов'язані з критичними корисними копалинами

Відповідно до статті 20 Регламенту передбачено проведення моніторингу, що має охоплювати питання, пов'язані з ризиком постачання (пункт 1 статті 20 Регламенту) та стрес-тестів, які повинні складатися з оцінки вразливості постачання на ринок відповідної стратегічної корисної копалини та потенційних наслідків (пункт 3 статті 20 Регламенту). Також узагальнена інформація повинна публікуватися онлайн у відкритому доступі (пункт 4 статті 20 Регламенту).

Рекомендації

Розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про надра» щодо визначення Міністерства економіки України відповідальним за проведення моніторингу, стрес-тестів (пункт 2 статті 20 Регламенту) та антикризове управління, що охоплює відповідну стратегічну або критичну корисну копалину (пункт 7 статті 23).

Розробити проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку моніторингу та проведення стрес-тесту, пов'язаного з ризиком постачання критичної сировини» (пункти 1,3 статті 20 Регламенту), в якій також передбачити періодичність проведення таких моніторингу і стрес-тестів, механізму антикризового управління у разі виявлення ризику порушення постачання (пункт 5 статті 20 Регламенту) та забезпечити доступність узагальнених результатів онлайн на власному вебсайті (пункт 4 статті 20 Регламенту).

Національні заходи щодо циркулярної економіки

Відповідно до статей 26 та 27 Регламенту, передбачено затвердження нової національної програми або змін до чинної програми щодо циркулярної економіки, основною ідеєю якої повинно бути повторне використання матеріалів та реалізація безвідходного виробництва, пов'язаного з критичними корисними копалинами (пункти 1, 2, 3 статті 26 Регламенту), та обов'язок утворювачів відходів готувати попередню економічну оцінку щодо потенціалу відновлення критичної сировини з відходів видобувної промисловості (пункти 1, 2, 3 статті 27 Регламенту).

У свою чергу, держави-члени ЄС повинні створити базу даних закритих об'єктів поводження з відходами, включно з покинутими об'єктами, розташованими на їхній території (пункт 4 статті 26 Регламенту), та впровадити заходи для сприяння відновленню критичної сировини з об'єктів, визначених у базі даних (пункт 4а статті 26 Регламенту).

Рекомендації

Під час супроводу законопроєкту № 12180 «Про управління відходами видобувної галузі» передбачити:

- розробку національної програми, основною ідеєю якої повинно бути повторне використання матеріалів та реалізація безвідходного виробництва, пов'язаного з критичними корисними копалинами, і яка буде імплементувати заходи, передбачені пунктами 1,2,3 статті 26 та 4а статті 27 Регламенту;
- обов'язок утворювачів відходів видобувної промисловості розробляти попередню економічну оцінку щодо потенціалу відновлення критичної сировини та подавати її Міністерству економіки;
- формування бази даних закритих об'єктів поводження з відходами, включно з покинутими об'єктами з обов'язковим висвітленням зазначеної інформації в електронному вигляді.

Після ухвалення законопроєкту № 12180 – затвердити Національну програму щодо циркулярної економіки.

Стратегічні запаси

Відповідно до статей 22 та 23 Регламенту передбачено створення запасів стратегічних корисних копалин (пункт 1, 2 статті 22) відповідно до показника, що вказує на безпечний рівень запасів (пункт 2 статті 23). Також Єврокомісія може видати висновок щодо збільшення рівня запасів та, у разі потреби, виробничих потужностей і скоординувати правила і процедури реалізації, розміщення та розподілу стратегічних запасів з метою покращення транскордонної доступності – зокрема там, де це необхідно для виробництва стратегічних технологій (пункт 3 статті 22 Регламенту).

Рекомендації

Призначити державні органи, державні компанії або суб'єкти господарської діяльності для створення запасів стратегічних корисних копалин (пункт 2 статті 22 Регламенту).

Європейська Рада з питань критичних корисних копалин

Відповідно до статті 35 Регламенту передбачається створення Європейської ради з питань критичних корисних копалин, яка матиме консультативну роль для ЄК. До Ради входять представники всіх країн-членів ЄС.

Рекомендації

Призначити уповноважений орган, відповідальний за комунікацію з Європейською радою з критичних корисних копалин (стаття 35 Регламенту).

Звітування для країн-членів ЄС

Відповідно до статті 45 Регламенту передбачено щорічне звітування країнами-членами ЄС щодо:

- прогресу у впровадженні заходів, включених до національних програм геологічного вивчення критичних корисних копалин;
- нових або наявних проєктів з розробки критичних корисних копалин на своїй території;
- діяльності ключових операторів ринку протягом всього ланцюга створення вартості критичних корисних копалин;
- стану запасів стратегічних корисних копалин та заходів реагування на висновок ЄС щодо збільшення рівня запасів;
- прогресу у виконанні заходів Національної програми щодо циркулярної економіки.

Рекомендації

Визначити орган державної влади, відповідальний за збір інформації та щорічне звітування Єврокомісії (стаття 45 Регламенту).

Штрафні санкції

Відповідно до статті 47 Регламенту передбачено повноваження держав-членів ЄС встановити правила щодо застосування штрафних санкцій за порушення Регламенту.

Рекомендації

Розробити проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про надра», передбачивши відповідні правила, та повідомити ЄК про вжиті заходи.

Щодо імплементації положень Регламенту для бізнесу

Готовність компаній до виникнення кризових ситуацій

Відповідно до статті 24 Регламенту передбачено визначення компаній, що виробляють технології з використанням стратегічних корисних копалин (пункт 1 статті 24 Регламенту), зобов'язання цих компаній щодо проведення оцінки ризику ланцюга постачання відповідних корисних копалин (пункту 2 статті 24 Регламенту) та реагування на виявленні вразливості / перебої в постачанні (пункт 2b статті 24 Регламенту).

Рекомендації

Визначити компанії, які виробляють технології з використанням стратегічних корисних копалин (пункт 1 статті 24 Регламенту).

Придатність постійних магнітів до вторинного використання

Відповідно до статей 28 та 29 Регламенту, передбачено обов'язок фізичних осіб або суб'єктів господарювання, які надають на ринку магнітно-резонансні томографи, вітрогенератори, промислові роботи, автотранспортні засоби, охолоджувальні генератори, теплові насоси, електродвигуни, зокрема інтегровані в інші вироби, автоматичні пральні машини, сушильні машини, мікрохвильові печі, пилососи або посудомийні машини, – маркувати зазначений товар щодо наявності в ньому постійних магнітів (пункт 1 статті 28 Регламенту).

Рекомендації

Після затвердження Єврокомісією форми маркування для перелічених товарів (пункт 2 статті 28 Регламенту) фізичні або юридичні особи, які розміщують на ринку зазначені товари, повинні маркувати їх (пункт 1 статті 27 Регламенту) та відображати загальну інформацію на товарі (пункт 4 статті 28 Регламенту). Після затвердження Єврокомісією правил щодо розрахунку та перевірки частки хімічних елементів (неодиму, диспрозію, празеодиму, тербію, бору, самарію, нікелю та кобальту), що містяться в постійних магнітах, фізичні або юридичні особи, які розміщують на ринку зазначену вище продукцію і для якої загальна вага всіх постійних магнітів перевищує 0,2 кг, повинні оприлюднити на вебсайті у вільному доступі частку вищезазначених хімічних елементів (пункти 1, 2 статті 29 Регламенту).

Декларація про вплив на навколишнє середовище

Відповідно до статті 31 Регламенту, Єврокомісія встановить правила розрахунку та верифікації екологічного сліду різних видів критичних корисних копалин. Перед ухваленням цього рішення Єврокомісія повинна провести попередню оцінку впливу свого рішення на зацікавлених сторін у вигляді консультацій. Також, у разі встановлення вищезазначених правил, будь-яка фізична або юридична особа, яка розміщує на ринку ЄС критичні корисні копалини, зокрема перероблені та рециклінгові, повинна забезпечити, щоб декларація про екологічний слід була доступною в мережі Інтернет (пункт 5, 8 статті 31). Вимоги до інформації, яка повинна бути відображена в декларації, визначені у пункті 6 статті 31 Регламенту.

Рекомендації

Провести консультації з Єврокомісією щодо можливого впливу екологічного сліду на двосторонню торгівлю (пункт 4 статті 31).

Висновок

Розвиток сектору видобутку та переробки критичної сировини в Україні є ключовим пріоритетом у співпраці з Європейським Союзом, як зазначено в Меморандумі про взаєморозуміння щодо стратегічного партнерства у сировинній сфері. В Україні досі немає⁹⁸ спеціальних нормативно-правових актів та стратегічних проєктів для сектору критичної сировини, і це зумовлює необхідність приведення законодавства у цій сфері у відповідність до стандартів ЄС.

⁹⁸ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf&prefLang=uk

Визначення термінів

Сполучені Штати Америки

«Критичні» мінерали мають такі характеристики: (i) Непаливні мінерали або мінеральні матеріали, важливі для економічної та національної безпеки. (ii) Ланцюг постачання є вразливим до перебоїв. (iii) Виконує важливу функцію у виробництві продукту, відсутність якого матиме значні наслідки для економіки або національної безпеки.

Європейський Союз

(i) «Критична» сировина: «Сировина, що має велике значення для економіки і постачання якої пов'язане з високим ризиком». (ii) «Стратегічна» сировина: «Ключова сировина для технологій, які підтримують подвійний «зелений» і цифровий перехід, а також оборонні та аерокосмічні цілі».

Канада

«Критичні» мінерали: (i) Важливі для економічної безпеки Канади, постачання яких перебуває під загрозою. (ii) Необхідні для переходу країни до низьковуглецевої економіки. (iii) Сталі джерела високостратегічної сировини для партнерів і союзників».

Австралія

«Критичні мінерали» – це металічні та неметалічні корисні копалини, які вважаються «важливими для функціонування наших сучасних технологій, економіки або національної безпеки», і де «існує ризик, що ланцюги їх постачання можуть бути порушені».

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії

«Критичні» мінерали – це мінерали «з високою економічною вразливістю та високим ризиком порушення глобального постачання».

Китайська Народна Республіка

«Стратегічні» мінерали «забезпечують національну економічну безпеку, національну оборону, а також потреби безпеки та розвитку стратегічних галузей, що розвиваються».

Федеративна Республіка Бразилія

«Стратегічні мінерали» поділяються на три категорії: Категорія 1: Мінерали з високим відсотком імпорту, необхідні для забезпечення життєво важливих секторів економіки. Категорія 2: Важливі мінерали для використання у високотехнологічних продуктах і процесах. Категорія 3: мінерали з порівняльними перевагами, які мають важливе значення для економіки, оскільки створюють позитивне сальдо торговельного балансу країни.

Частка КНР в імпорті критичних мінералів в США:

Критичний мінерал	Частка КНР в імпорті США	Імпорт США в тоннах	Використання
• Сурма	63%	25 590	Вогнестійкі матеріали; сурм'яний свинець і боєприпаси
• Арсен	57%	5 400	Гербициди та інсектициди; обробка деревини тиском; напівпровідники для сонячних батарей, космічних досліджень і телекомунікацій
• Барит	38%	2 300	Буріння нафти та природного газу; радіаційні екрани на атомних станціях і для рентгенівських променів
• Вісмут	65%	2 800	Металева добавка для чавуну і трубної арматури; фармацевтичні препарати; виробництво напівпровідників
• Галій	53%	12 000	Виготовлення напівпровідникових пластин
• Германій	54%	29 000	Виробництво напівпровідників; сонячні елементи; волоконна оптика; світлодіоди
• Графіт (натуральний)	33%	82 000	Акумулятори; гальмівні накладки; мастила; сталеплавильня
• Рідкоземельні елементи (сполуки та метали)	74%	11 940	Магніти; каталізатори; металургія; акумуляторні сплави
• Тантал	24%	1 700	Сплави для газових турбін, що використовуються в аерокосмічній і нафтогазовій промисловості; автомобільна та побутова електроніка
• Вольфрам	29%	14 000	Різання та зносостійке застосування в будівництві, металообробці, гірничодобувній промисловості та бурінні нафти та газу; спеціальні сталеві сплави; електричні компоненти
• Ітрій	94%	1 000	Каталізатори, електроніка, лазери, металургія; покриття реактивних двигунів, датчики, підшипники та ущільнення

Процедура отримання спеціального дозволу на користування надрами без аукціону

Відповідно до статті 162 Кодексу⁹⁹ є 9 випадків отримання спеціального дозволу без проведення аукціону.

Для цього компанія через електронний кабінет надрокористувача¹⁰⁰ подає до Держгеонадра заяву із зазначенням назви ділянки надр та підстави для отримання спеціального дозволу на користування надрами без проведення аукціону, до якої додається:

- пояснювальна записка;
- ситуаційний план з нанесеними межами ділянки надр та географічними координатами її кутових точок.

У разі отримання спеціального дозволу на видобування корисних копалин додатково додаються:

- відомості щодо протоколів Державної комісії України про запасах корисних копалин про затвердження запасів корисної копалини;
- завірений заявником план підрахунку запасів корисної копалини;
- характерні геологічні розрізи з межами категорій запасів та умовними позначеннями;
- реєстраційні дані висновку про оцінку впливу на довкілля.

У разі якщо заявник є фізичною особою - підприємцем, він також подає разом із заявою копію паспорта або іншого документу, що посвідчує особу, та реєстраційний номер облікової картки платника податків, а у випадку юридичної особи – разом із заявою подається актуальна інформація про кінцевого бенефіціарного власника.

Рішення про надання або відмову у наданні спеціального дозволу ухвалюється Держгеонадра протягом 25 робочих днів з дня отримання заяви разом з документами.

Спеціальний дозвіл надається у формі витягу із Державного реєстру спеціальних дозволів на користування надрами в електронній формі.

Процедура отримання

Порядок проведення аукціонів із продажу спеціальних дозволів на користування надрами затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 993.

Для отримання спеціального дозволу за результатами аукціону надрокористувач подає до Держгеонадр заяву через електронний кабінет надрокористувача, в якій може номінувати власну ділянку або обрати її з інвестиційного атласу надрокористувача .

Держгеонадра направляє заяву Міндовкілля, яке протягом 15 робочих днів повинно погодити або надати обґрунтовані зауваження (із зазначенням шляхів їх усунення) щодо неможливості надрокористування на запропонованій ділянці з дотриманням вимог природоохоронного законодавства. У разі погодження, Держгеонадра протягом 25 робочих днів готує пакет аукціонної документації та оголошення про проведення аукціону.

---

⁹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вп/#Text>

¹⁰⁰ <https://nadra.gov.ua/entrance>

¹⁰¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-н#Text>

¹⁰² <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/presentations/ukr/investicijnij-atlas-nadrokoristuvacha-strategichni-ta-kritichni-minerali.pdf>

Продажі відбуваються через торги з використанням платформи Prozorro¹⁰³, які проводяться протягом такого часу з моменту опублікування оголошення:

- 90 днів для нафти, природного газу, конденсату;
- 60 днів для ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави;
- 20 днів для всіх інших корисних копалин.

Перший аукціон відбувається за принципом підвищення початкової ціни. У разі відсутності учасників, проводиться повторний аукціон зі знижкою 25% від стартової ціни. Якщо другий аукціон не виявив охочих взяти в ньому участь, проводиться повторний аукціон зі знижкою 50%. Повторні аукціони проводяться протягом 15 днів з дати розміщення оголошення про проведення повторного аукціону, включно з днем розміщення оголошення про аукціон в системі електронних торгів з продажу дозволів та на офіційному вебсайті Держгеонадр¹⁰⁴.

Переможець аукціону повинен:

- підписати протокол аукціону (до 6 робочих днів);
- сплатити винагороду біржі-оператору;
- укласти договір купівлі-продажу спеціального дозволу (до 20 робочих днів);
- сплатити кошти до Держбюджету України, укласти угоду про умови користування надрами та отримати спеціальний дозвіл на користування надрами (до 30 робочих днів).

Особливості укладання УРП врегульовані Законом України «Про угоди про розподіл продукції»¹⁰⁵.

Для вирішення питань з організації укладання та виконання УРП, зазначеним законом передбачено, що КМУ утворює постійно діючу міжвідомчу комісію, яка відповідатиме за проведення конкурсів, аналіз заявок учасників, надання рекомендацій щодо визначення переможців та ведення переговорів. Діяльність такої комісії врегульована окремим положенням¹⁰⁶.

До комісії входять представники Міністерства економіки, Міністерства енергетики, КМУ, Міндовкілля, Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерства фінансів, Міністерства юстиції, Державної податкової служби, Держгеонадр, Державної служби з питань праці, Апарату РНБОУ.

Рішення про проведення конкурсу ухвалюється КМУ за поданням Міжвідомчої комісії із зазначенням:

- строку і порядку проведення конкурсу;
- ділянки надр (родовищ, частин родовищ корисних копалин), щодо якої оголошується конкурс на укладення УРП (об'єкт конкурсу), включно з географічними координатами району робіт, а також обмеження щодо глибини користування надрами;
- **умов конкурсу** (з урахуванням особливостей ділянки надр) **із зазначенням:**
  - о переліку та строку проведення робіт на об'єкті конкурсу;
  - о мінімального розміру інвестицій;
  - о основних критеріїв розподілу продукції;
  - о особливостей умов УРП з боку держави;
  - о оптимальних економічних, технологічних, природоохоронних або інших показників (заходів) щодо раціонального використання надр;
  - о усіх істотних вимог держави щодо умов та виконання робіт, передбачених УРП;
  - о строку подання заяв на участь у конкурсі;
  - о розміру плати за участь у конкурсі;
  - о переліку конкурсної документації та порядку її надання учасникам конкурсу.

¹⁰³ <https://prozorro.sale>

¹⁰⁴ <https://www.geo.gov.ua>

¹⁰⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14#Text>

¹⁰⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-2013-п#Text>

В окремих випадках умови конкурсу можуть передбачати вимоги:

- щодо укладення УРП з переможцем конкурсу та визначеним згідно з умовами конкурсу господарським товариством, 100 відсотків статутного капіталу якого належать державі, або господарським товариством, створеним за його участі, із зазначенням частки участі такого товариства в УРП;
- щодо реалізації виключно на території України виробленої і набутої у власність інвестором продукції.

ПЕРЕЛІК¹⁰⁷

ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
1	Алюмінієві	алюміній	.	Родовище Високопільське	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 2 км на Сх від з.ст. Микола-Козельськ, 12 км на Пд-Сх від з.ст. Високопілля
2	Берилієві	берилій	цинк	Ділянка Липнязький рудопрояр	Кіровоградська обл.
	.	берилій	цинк	Ділянка Новостанкуватський рудопрояр	Кіровоградська обл.
	.	берилій	цинк	Ділянка Ташлицький рудопрояр	Кіровоградська обл.
3	Ванадієві	титанові	.	.	.
4	Вісмутові ¹	відсутні	.	.	.
5	Вольфрамові ¹	відсутні	.	.	.
6	Галієві ¹	відсутні	.	.	.
7	Гафнієві	Титан	.	.	.
8	Залізні ²	руди заліза	.	Родовище Корсакське (Східний блок)	Запорізька обл., Бердянський р-н, 25 км на Пн-Зх від р/ц Приморське, 8 км на Сх від Приазовського ГЗК.
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка Більшовик (резерв Велико-Глеуватського родовища)	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 9 км на Пд-Зх від з.ст. Роковата, 15 км на Пн-Сх від центральної частини м. Кривий Ріг
	.	руди заліза	.	Родовище Васинівське	Запорізька обл., Запорізький р-н, 1 км на Сх від с. Кірово, 15 км на Пн від м. Орхів
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка Лозуватська	Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, на Пд від с. Лозуватське
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка Миколаївська	Дніпропетровська обл., Кам'янський р-н, Кіровоградська обл., Олександрівський р-н, с. Миколаївка
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка Орхівська	Дніпропетровська обл., Кам'янський р-н, Кіровоградська обл., Олександрівський р-н, 3-4 км на Пд від с. Миколаївка
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка Червонофедорівська	Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, на Сх від с.Червонофедорівка
	.	руди заліза	.	Родовище Ділянка 6 (кар'єр 2)	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 8 км на Пд-Сх від з.ст. Роковата, 20 км від м. Кривий Ріг
	.	руди заліза	.	Родовище Жовторіченське: ділянка Основний поклад; ділянка Західний пласт	Дніпропетровська обл., Пн околиця м. Жовті Води, 13 км на Пд-Зх від м. П'ятихатки
	.	руди заліза	.	Родовище Західне	Дніпропетровська обл., Кам'янський р-н, 3 км на Пн-Зх від м. Жовті Води

¹⁰⁷ <https://www.geo.gov.ua/diyalnist/regulyatorna-diyalnist/oprylyudnennya-proyektiv-regulyatornyh-aktiv/>

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
•		руди заліза	камінь будівельний	Родовище Куксунгурське: ділянка Центральна, Меридіональна, Західна; ділянка Проміжна	Запорізька обл., Мелітопольський р-н, 30 км на Пд-Зх від з.ст. Нельгівка, 33 км на Пн-Сх від р/ц Приазовське
•		руди заліза	камінь будівельний	Родовище Маріупольське: ділянка Дем'янівська; Ділянка Першотравнева	Донецька обл., Маріупольський р-н, 25 км на Зх від м. Маріуполь
•		руди заліза	•	Ділянка Первомайська	Сумська область, Шостинський р-н, 1,5 км на Пн-Сх від з.ст. Есмань
•		руди заліза	•	Родовище Поле шахти «Північна» ім. Валявко (Дренажна)	Дніпропетровська обл., 3,5 км на Пд-Сх від центру м. Кривий Ріг, 1 км на Сх від з.ст. Кривий Ріг
•		руди заліза	•	Родовище Поле шахти «Північна» ім. Валявко (поля колишніх шахт «Південна», «Нова», «ГПУ»)	Дніпропетровська обл., 3,5 км на Пд-Сх від центру м. Кривий Ріг, 1 км на Сх від з.ст. Кривий Ріг
•		руди заліза	сировина для мінеральних фарб	Родовище Поле шахти Саксагань	Дніпропетровська обл., 1,5 км на Зх від з.ст. Мудрена, 3 км на Пн від м. Кривий Ріг
•		руди заліза	•	Родовище Сергіївське (ділянка Барвіновська, Центральна)	Дніпропетровська обл., 1,5 км на Зх від з.ст. Мудрена, 3 км на Пн від м. Кривий Ріг
•		руди заліза	•	Родовище Поле шахти ім. С. Орджонікідзе (ділянка Друга)	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 3 км на Пн від з.ст. Роковата, 21 км на Пн-Сх від центру м. Кривий Ріг
•		руди заліза	•	Родовище Інгулецьке, Північний фланг	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, м. Кривий Ріг
•		руди заліза	•	Родовище Рудник ім. Кірова (Бувша шахта ім. Кірова Північна); ділянка Поле шахти № 2 ім. Артема; ділянка Ділянка № 8; ділянка Північна (Тарапаківська); ділянка Тарапаківських кар'єрів; ділянка Поле шахти ім. Артема – 1 і 2 зал. горизонти, до 700 м; ділянка Поле шахти ім. Артема – 1 і 2 зал. горизонти, 700-1350 м;	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 3х околиця м. Кривий Ріг, 1,5 км на Пн-Зх від з.ст. Карнаватка
•		золото	•	Родовище Балка Золота	Дніпропетровська обл., Дніпропетровський р-н, 1 км на Пд-Зх від смт. Солоне, 35 км на Пд-Зх від м. Дніпропетровськ
•		золото	•	Родовище Діловецька площа: ділянка Білопотікська; ділянка Тукало- Ясенівська	Закарпатська обл., Рахівський р-н
•		золото	•	Ділянка Квітківська	Одеська обл., Подільський р-н, між селами Кричунове, Полянецьке та Глибочок
•		золото	•	Ділянка Майська	Одеська обл., Подільський р-н, на Пд-Сх околиці смт Саврань.
•		золото	•	Ділянка Балка Широка	Дніпропетровська обл., Нікопольський р-н, за 2 км на Сх від с. Таврійське та за 18 км на Пн від м. Нікополь.
•		золото	•	Ділянка Юріївська	Кіровоградська обл., Кропивницький р-н, Пд околиця с. Зелене

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
10	Індієві ¹	відсутні	•	•	•
11	Рідкісні землі Ітрієві ³	титанові	•	•	•
12	Рідкісні землі Метали лантанної групи ³	титанові	•	•	•
13	Літієві	руди літієві	тантал, ніобій, рубідій, цезій, польовий шпат, кварц, мусковіт, гранодіорит, кварц жильний, амфіболіт	Ділянка Крута Балка	Запорізька обл., Бердянський р-н, за 2,5 км на Пд-Зх від с. Радивонівка та за 5,5 км на Пн від с. Осипенко, на правому березі річки Берда.
14	Магнієві ¹	відсутні	•	•	•
15	Марганцеві	руди марганцю	•	Родовище Велико-Токмацьке: Північна частина Поле шахти (№№ 1, 2, 4); Центральна і Південна частина	Запорізька обл., Запорізький, Василівський, Пологівський, Мелітопольський р-ни, 20 км на Пд-Сх від м. Запоріжжя, 12 км на Зх від з.ст. і р/ц Василівка, 15 км на Сх від з.ст. Орехово; р/ц Великий Токмак - В центрі родовища.
	•	руди марганцю	•	Родовище Федорівське	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, в районі сіл Новомар'янівка, Сергіївка, Дачне, в 10 км на Пд-Зх від з.ст. Апостолове Херсонська обл., Бериславський р-н, с. Федорівка, 7,5 км на Пн від з.ст. Високопілля,
	•	руди марганцю	руди заліза	Ділянка Західно-Хашуватський прояв	Кіровоградська обл., Голованівський р-н, між селами Соломія та Хашувате, на лівому березі річки Південний Буг
16	Миш'якові ¹	відсутні	•	•	•
17	Мідні	руди міді, нікелю, кобальту руди міді	платина, паладій	Ділянка рудопрояв Железняки Ділянка Поле рудне Заліси-Шменьки	Житомирська обл., Житомирський р-н Волинська обл., Ковельський р-н, 1 км на північ від села Шменьки
18	Нікелеві	руди нікелю	кобальт	Родовище Грушківське	Кіровоградська обл., Голованівський р-н, 1 км на Пн-Сх від с. Грушка, 6 км на Пн-Зх від р/ц Ульяновка
		руди нікелю	кобальт	Родовище Девладове	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, Пд-Сх околиця з.ст. Девладове, в 8 км на Зх від смт. Софіївка
		руди нікелю	кобальт	Родовище Деренюхське	Миколаївська обл., Первомайський р-н, 5 км на Пд-Зх від с. Капітанівка, 27 км на Пн-Зх від м. Первомайськ
		руди нікелю	кобальт, хром	Родовище Липовеньківське ділянка Західна; ділянка Шкільна	Кіровоградська обл., Голованівський р-н, 10 км на Пн-Зх від з.ст. Нікель Побузький, 12 км на Пн-Зх від Побузького нікелевого заводу, Зх околиця с. Липовеньки, 15 км на Пд від з.ст. Ємилівка
		руди нікелю	кобальт	Родовище Нове	Дніпропетровська обл., Нікопольський р-н, 5 км на Пн від з.ст. Підступне, 28 км на Пн-Зх від м. Нікополь

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
	•	руди нікелю	кобальт	Родовище Пушковське	Кіровоградська обл., Голованівський р-н, Пд-Зх околиця с. Пушкове, 9 км на Пд від з.ст. Ємилівка
	•	руди нікелю	кобальт	Родовище Тарнаватське	Миколаївська обл., Миколаївський р-н, Зх околиця с. Тернувате, 1,5 км від Побузького нікелевого заводу
	•	руди нікелю	кобальт	Родовище Тернівське	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, 5 км на південний захід від смт. Терни, 1 км на Пд від з.ст. Кам'яне Поле
	•	руди нікелю	кобальт	Родовище Червоний Яр	Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, Пд-Зх ок. с. Червоний Яр, 7 км на Пд-Зх від з.ст. Девладове
	•	руди нікелю, кобальту	тальк-магнезит	Ділянка Сухохутірська	Дніпропетровська обл.
19	Ніобієві ⁴	титанові	•	•	•
20	Танталові ⁴	титанові	•	•	•
	•	тантал, ніобій	цирконій, нефелін, польовий шпат	Ділянка Північна Мазурівського родовища	Донецька обл., Волноваський р-н
21	Олов'яні ¹	відсутні	•	•	•
		олово	рідкісні та рідкісноземельні	Ділянка №1 та №2 Суцано-Пержанської зони	Житомирська обл. Коростенський р-н
		олово	рідкісні та рідкісноземельні	Рудня-Перганська ділянка №1; Рудня-Перганська ділянка №2	Житомирська обл., Коростенський р-н
22	Свинцеві ⁵	берилій, золото, барит	свинець, цинк	•	•
23	Цинкові ⁵				
24	Скандієві	титанові	•	•	•
25	Срібла	золото	•	•	•
26	Стронцієві	апатит	стронцій, тантал, ніобій, рідкісні землі, фтор, уран	Родовище Новополтавське	Запорізька обл., Пологівський, Бердянський р-ни, 1 км на Пн від р/ц Чернігівка, 10-12 км на Зх від з.ст. Стульневе
27	Сурм'яні ¹	відсутні	•	•	•
28	Телурові ¹	відсутні	•	•	•
29	Титанові	титан	ванадій, гафній, пісок формувальний, скандій, ставроліт, тантал, ніобій, цирконій, сировина високоглиноземна	Родовище Малишевське ділянка Північно-Західна резервна	Кіровоградська обл., Олександрівський р-н, Дніпропетровська обл., Кам'янський р-н, на відстані 20,1 км на Пн від м. Пятихатки
	•	титан	•	Родовище Верхньо-Іршинське	Житомирська обл., Житомирський р-н, 8 км на Зх від з.ст. Нова Борова, 0,5 км на Пн від с. Радичі
	•	титан	цирконій	Родовище Воскресенівське	Дніпропетровська обл., Синельниківський, Павлоградський р-ни, Зх околиця с. Воскресівка, 7 км на Пн від з.ст. Роздори
	•	титан	ванадій, скандій, цирконій	Родовище Злобицьке	Житомирська обл., Коростенський р-н, 8 км на Пн-Сх від смт. Іршанськ, між сс. Шершні та Мелені, 9 км на Пд від з.ст. Стремигород

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
.		титан	цирконій, скандій, ванадій	Родовище Іршанське	Житомирська обл., Коростенський р-н, 1,1 км від Іршанського ГЗК, на Зх від з.ст. Нова Борова
.		титан	.	Родовище Іршинське: ділянка Шершнівська; ділянка Турчинецька; ділянка за контуром кар'єру №5 (під Турчинецьким водосховищем)	Житомирська обл., Житомирський, Коростенський р-ни, 14 км на Пн-Сх від з.ст. Нова Борова, 0,5 км на Пд від с. Старики
.		титан	цирконій	Родовище Краснокутське	Харківська обл., Богодухівський р-н, 25 км на Пд-Зх від з.ст. Богодухів, 1 км на Пн від с. Краснокутівг
.		титан	.	Родовище Лемненське: ділянка Розсип – I; ділянка Розсип – II; ділянка Розсип – III; ділянка Розсип IV; Ділянка Північно- Західна	Житомирська обл., Коростенський, Житомирський р-ни, 10 км на Пн від з.ст. Нова Борова, в 2 км на Пд-Сх від с. Лісовщина
.		титан	ванадій, скандій, цирконій	Родовище Лемненське-Західне	Житомирська обл., Коростенський р-н, 18 км від Іршанського ГЗК
.		титан	ванадій, скандій, цирконій	Родовище Лемненське-Східне	Житомирська обл., Коростенський р-н, 18 км від Іршанського ГЗК
.		титан	ванадій, скандій, цирконій, ставроліт, високоглинозем на сировина	Родовище Тарасівське	Київська обл., Білоцерківський р-н, 25 км на Пд від з.ст. Біла Церква
.		титан	ванадій, апатит, скандій	Родовище Торчинське	Житомирська обл., Житомирський р-н, 20 км на Пн-Сх з.ст. Горбаші, 20 км на Пн-Зх від м. Радомишль
.		титан	.	Родовище Ушицьке	Житомирська обл., Коростенський р-н, 2 км на Пд від с. Бондарівка, 30 км на Зх від з.ст. Коростень
.		титан	.	Родовище Ушомирське	Житомирська обл., Коростенський р-н, 10 км на Пд-Зх від з.ст. Коростень, 3х околиця с. Ушомир
.		титан	.	Родовище Паромівське	Житомирська обл., Житомирський р-н
.		титан	цирконій	Ділянка Гайдарівський прояв	Харківська обл., Чугуївський р-н, на Пд-Зх околиці с. Гайдари
.		титан	цирконій	Ділянка Біловодський прояв	Сумська обл., Сумський р-н, за 1 км на південь від с. Яблунівка, за 4 км на Пн від прояву Храпівщина та Корчаківський
.		титан	цирконій	Ділянка Корчаківський прояв	Сумська обл., Сумський р-н, на Пн околицях сс. Мала Корчаківка, Корчаківка та Нова Січ
.		титан	цирконій	Ділянка Храпівщина	Сумська обл., Сумський р-н, на Пн-Сх околиці с. Храпівщина
.		титан	apatит	Ділянка Видиборська	Житомирська обл., Житомирський р-н на західній околиці с. Видибор, у районі сс. Браженка, Видибор, Малинівка, на правому березі р.Очеретянки

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область
	.	титан	апатит	Ділянка Нововисуньська	Миколаївська обл, Баштанський р-н, за 1,2 км південь від с. Нова Висунь Миколаївської області. Найближчий промисловий центр м. Кривий Ріг розташований за 45 км на схід
	.	титан	цирконій	Ділянка Юріївсько-Козіївський розсип	Житомирська обл., Житомирський р-н, за 6,3 км на Пн-Сх від м.Коростишів, між сс. Теснівка, Нова Юрівка, Козіївка, Городське, на вододілі рр. Тетерів, Мика і Свинолужка.
30	Цезієві	відсутні	.	.	.
31	Цирконієві	титанові	.	.	.
		цирконій	.	Родовище Маріупольське (Жданівське)	Донецька обл., Волноваський р-н, 12 км на Пд від з.ст. Волноваха
		цирконій	.	Родовище Мокрі Яли	Донецька обл., Волноваський р-н, 15 км на Пд від з.ст. Волноваха, 12 км на Пн від с. Гостра Могила
		цирконій	скандій, рідкісні землі	Ділянка Гурівський рудопрояв	Дніпропетровська обл.
		цирконій	скандій, рідкісні землі	Ділянка Діанівський рудопрояв	Донецька обл.
		цирконій	скандій, рідкісні землі	Ділянка Золочівська	Донецька обл.
		цирконій	скандій, рідкісні землі	Ділянка Стародубівський рудопрояв	Донецька обл.
32	Барит	барит	свинець, цинк	Родовище Біганське	Закарпатська обл., Березівський р-н, 11 км на Пн-Зх від м. Берегове, 4,5 км на Пд від з.ст. Великобіганська
33	Графіт	Графіт	.	Родовище Маріупольське	Донецька обл., Маріупольський р-н, 1 км на Пн-Сх від с. Старий Крим, 10-12 км на Пн від м. Маріуполь
		графіт	.	Родовище Троїцьке	Запорізька обл., Бердянський р-н, ок. с. Троїцьке, 32 км на Пд-Сх від з.ст. Куйбишево
		графіт	камінь будівельний, абразивна сировина	Родовище Завалівське Ділянка Хутір Андріївка; Ділянка Проміжна; Ділянка Південна смуга; Ділянка Правобережна	Кіровоградська обл., Голованівський р-н, біля смт. Завалля, 12,5 км на від з.ст. Хощевате, Одеська обл., Подільський р-н
		графіт	.	Родовище Петрівське Ділянка Власівська; Ділянка Білі Горби	Кіровоградська обл., Олександрійський р-н, 6 км на Пд від смт. Петрове, 25 км на Пд-Зх від з.ст. Жовта Ріка
		графіт	.	Родовище Буртинське Ділянка Лісова Ділянка Майданська	Хмельницька обл., Шепетівський р-н, 1,0-1,5 км на Пд-Зх від с. Буртин; на Сх і Пн-Сх від с. Михайлючка (з.ст. Майдан-Вила)
		графіт	.	Ділянка Хмелівська Буртинського родовища	Хмельницька обл., Шепетівський р-н
		графіт	.	Ділянка Млинківська пошукова площа	Хмельницька обл.
34	Сіль калійна	солі калійні	солі магнієві	Родовище Пійло	Івано-Франківська обл., Калуський р-н, 30 км на Пн-Зх від з.ст. Івано-Франківськ
		солі калійні	.	Родовище Кадобна	Івано-Франківська обл., Калуський р-н, 4 км на Сх від смт. Кропивник, 10 км на Пн-Сх від з.ст. Калусь

№ з/п	Корисні копалини відповідно до Переліку	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Назва ділянки надр (родовища корисних копалин)	Місцезнаходження, область	
35	Флюорит (плавиковий шпат)	солі калійні	•	Родовище Тростянецьке	Івано-Франківська обл., Калуський р-н, 2 км на Пн від с. Слобода, 10 км на Пн від з.ст. Долина	
		солі калійні	•	Родовище Тура Велика	Івано-Франківська обл., Калуський р-н, 25 км на Пн-Зх від з.ст. Калуш	
		солі калійні	•	Родовище Бориславське	Львівська обл., Дрогобицький р-н, 9 км на Пд-Зх від м. Дрогобич, Пн-Сх ок. з.ст. Борислав	
		солі калійні	•	Родовище Гірне	Львівська обл., Стрийський р-н, 4 км на Сх від с. Довголука, 12 км на Пд-Зх від м. Стрий	
		солі калійні	•	Родовище Доброгостівське	Львівська обл., Дрогобицький р-н, 5 км на Пн-Зх від смт. Уличне, 4 км на Пд-Зх від смт. Стебник	
		солі калійні	•	Родовище Довголука	Львівська обл., Стрийський р-н, 14 км на Пд-Зх від з.ст. Стрий, 14 км на Пд-Сх від з.ст. Стебник	
		солі калійні	•	Родовище Моршинське	Львівська обл., Стрийський р-н, 12 км на Пд від м. Стрий, 2 км на Пд-Сх від м. Моршин	
		солі калійні	•	Родовище Нинів і Смоляний	Львівська обл., Стрийський р-н, 13 км на Пд-Зх від м. Стрий, 5 км на Пн-Зх від з.ст. Болахів Івано-Франківська обл., Калуський р-н	
		солі калійні	•	Родовище Помярки	Львівська обл., Дрогобицький р-н, 8 км на Пд-Сх від м. Дрогобич	
		солі калійні	•	Родовище Улично	Львівська обл., Дрогобицький р-н, 8,5 км на Пд-Сх від м. Стебник, 15 км на Пд-Сх від м. Дрогобич	
		флюорит	сировина для вапнування кислих ґрунтів, сировина польвошпатова	•	Родовище Бахтинське	Вінницька обл., Могилів-Подільський р-н, Пн ок. с. Бахтин, 7,5 км на Пн від р/ц. Муровані Курилівці
		флюорит	•	•	Родовище Покрово-Кирівське	Донецька обл., Кальміуський р-н, 10 км на Пд-Зх від з.ст. Колоски, 25 км на Пд-Сх від з.ст. Кутейникове

¹ – Державним балансом запасів корисних копалин України не обліковуються;

² – крім об'єктів, які розташовані на непідконтрольній території;

³ – у складі Державного балансу запасів корисних копалин України «Руди рідкісноземельні»;

⁴ – у складі Державного балансу запасів корисних копалин України «Руди танталу та ніобію»;

⁵ – у складі Державного балансу запасів корисних копалин України «Руди свинцю та цинку».

ПЕРЕЛІК¹⁰⁸

ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення конкурсів на укладення угод про розподіл продукції

Найменування ділянки надр (родовища корисних копалин)	Корисні копалини	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Місцезнаходження
Родовище Жовторіченське	ванадієві	руди титанові, уран, ванадій	скандій	Дніпропетровська область, у межах м. Жовтих Вод
Родовище Ділянка Добра	літієві	руди літієві	тантал, ніобій, рубідій, олово, цезій	Кіровоградська область, Новоукраїнський район
Родовище Давидківське (Південна ділянка)	титанові	титан	апатит	Житомирська область, Коростенський район, смт Народичі - на відстані 25 кілометрів на південний захід від родовища
Родовище Кропивнянське	-"	-"	-"	Житомирська область, Житомирський район, в 0,3 кілометра від західної межі родовища - с. Кропивенка, в 1,5 кілометра на схід від родовища - с. Старий Бобрік
Родовище Носачівське	-"	титан, апатит	сировина польвошпатова	Черкаська область, Черкаський район, північно-західна околиця с. Носачів
Родовище Стремигородське	титанові	титан	ванадій, апатит, скандій, фтор, цементна сировина, камінь будівельний	Житомирська область, Коростенський район, 4,6 кілометра на північний схід від Іршанського гірничо-збагачувального комбінату
Родовище Федорівське	-"	-"	ванадій, апатит	Житомирська область, Житомирський район, 8 кілометрів на північний схід від залізничної станції Горбаші (м. Черняхів)
Родовище Апрельське	уранові	уран	.	Кіровоградська область, Новоукраїнський район, 2,5 кілометра на північний схід від с. Злинка
Родовище Докучаєвське	-"	-"	.	Кіровоградська область, Новоукраїнський район, 1,5 кілометра на північ від с. Оникієве
Родовище Західно-Коноплянське	-"	-"	.	Кіровоградська область, Кропивницький район, 1 кілометр на захід від с. Первозванівка
Родовище Калинівське	-"	-"	торій, молібден, рідкісноземельні метали	Миколаївська область, Первомайський район, 2 кілометри на схід від с. Лозуватка
Родовище Лісне	-"	-"	.	Кіровоградська область, Новоукраїнський район, 2 кілометри на південний захід від с. Олексіївка
Родовище Літне	уранові	уран	.	Кіровоградська область, Новоукраїнський район, 0,5 кілометра на північний схід від с. Новомиколаївка
Родовище Лозоватське	-"	-"	.	Миколаївська область, Первомайський район, північна околиця с. Лозуватка
Новогурівська ділянка	-"	-"	.	Дніпропетровська область

ПЕРЕЛІК¹⁰⁸

ділянок надр (родовищ корисних копалин), які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави, що надаватимуться у користування шляхом проведення конкурсів на укладення угод про розподіл продукції

Найменування ділянки надр (родовища корисних копалин)	Корисні копалини	Основна корисна копалина	Супутні корисні копалини (комплексність)	Місцезнаходження
Родовище Партизанське	-"-	-"-	•	Кіровоградська область, Новоукраїнський район, 1,5 кілометра на південний схід від с. Мар'янопіль
Родовище Підгайцівське	-"-	-"-	•	Кіровоградська область, Кропивницький район, с. Підгайці
Сафонівська ділянка	-"-	-"-	•	Миколаївська область
Родовище Северинське	-"-	-"-	•	Кіровоградська область, Кропивницький район, 4 кілометри на північ від м. Кропивницького
Родовище Садова площа	-"-	-"-	•	Миколаївська область, Первомайський район, південна околиця с. Садове
Сурська ділянка	-"-	-"-	•	Дніпропетровська область
Родовище Щорсівське	-"-	-"-	•	Кіровоградська область, Кропивницький район, 2 кілометри на північний захід від м. Кропивницького
Родовище Южне	уранові	уран	торій, молібден, рідкісноземельні метали	Миколаївська область, Первомайський район, 2 кілометри на північний схід від смт Костянтинівка
Родовище Юр'ївське	-"-	-"-	•	Кіровоградська область, Кропивницький район, 2 кілометри на південь від с. Мар'ївка
Родовище Калуш-Голинське	сіль калійна	солі калійні	сіль магнієва	Івано-Франківська область, Калуський район, 2 кілометри на захід від залізничної станції Калуш, 30 кілометрів на північний захід від залізничної станції Івано-Франківськ
Родовище Стебницьке	-"-	-"-	сіль кухонна, сіль магнієва	Львівська область, Дрогобицький район, 8 кілометрів на південний схід від залізничної станції та м. Дрогобича

Географія покладів критичної сировини¹⁰⁹

¹⁰⁹ <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/presentations/ukr/investicijnij-atlas-nadrokoristuvacha-strategichni-ta-kritichni-minerali.pdf>

Критична сировина, яка використовується в різних технологіях, і її наявність в Україні

Сировина	Літій-іонні акумулятори	Вітроенергетика	Електричні тягові двигуни	Фотоелектричні технології	Робототехніка	Безпілотні літальні апарати	3D-друк	Наявність згідно з Державним балансом станом на 01.01.2021
Легкі РЕ		•	•		•	•		
Важкі РЕ		•	•		•	•		•
Магній					•	•	•	•
Ніобій	•	•				•	•	•
Германій				•		•		•
Бор		•	•	•	•	•	•	•
Скандій						•	•	•
Стронцій					•	•		•
Кобальт	•	•			•	•	•	•
Метали платинової групи					•	•		
Природний графіт	•				•	•		•
Індій				•	•	•		
Ванадій					•	•	•	•
Літій	•				•	•		•
Вольфрам					•	•	•	•
Титан	•				•	•	•	•
Галій				•	•	•		
Кремній металевий	•		•	•	•	•	•	•
Гафній						•	•	•
Марганець	•	•			•	•	•	•
Хром		•			•	•	•	•
Цирконій					•	•	•	•
Срібло					•	•		•
Телур					•	•		
Нікель	•				•	•	•	•
Мідь	•	•	•		•	•	•	•

* віднесені до забалансових і Державним балансом запасів корисних копалин України не враховуються

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють розробку критичної сировини¹¹⁰

№	Сировина	Об'єкт	Суб'єкт господарювання	Строк дії спеціального дозволу та вид користування
1	Літєві руди	Полохівське родовище	Укрлітвидобування	Видобування, 2017-2037
2	Нікель, кобальт, мідь, хром	Західно-Лашівська ділянка	ВІП-Трейдер	
3	.	Жиричі родовище	Волиньприродресурс	Видобування, 2016-2026
4	.	Південно-Рафілівський рудопрояв	Північно-Західне видобування	Видобування, 2017-2037
5	.	Прутівський рудопрояв	Кольормет України	Розвідка, 2016-2026
6	.	Капітанське родовище (Центр., Пд діл.)	Майн екстрпкшен	Розвідка, 2019-2032
7	.	Карнаухівська ділянка	Металс експлорейшн Юкрейн	Видобування, 2019-2032
8	.	Рудоносне поле Заліси-Шменькиг	Інтер Актив	Розвідка, 2021-2026
9	Тантал, ніобій, апатитово-рідкіснометальні руди	Вовчанське родовище	Демурінський ГЗК	Розвідка, 2022-2027
10	.	Малишевське родовище	ОГХК	Видобування*, 2002-2031
11	.	Ділянка надр Мостове	Таурус Інфініті	Видобування*, 2015-2023
12	.	Анадольське поле	РМ Майнінгз	Видобування, 2019-2029
13	Берилій, цинк	Пержанське родовище	Пержанська рудна компанія	Видобування, 2019-2034
14	Цирконій, скандій, рідкісноземельні елементи	Ястребецька ділянка	ЦФР Груп	Видобування, 2019-2039
15	.	Мазурівське техногенне родовище	Азов-Мінералтехніка	Розвідка, 2019-2024
16	Молібден	Червона ділянка	Руд Інвестріум	видобування, 2021-2031
17	Титан: циркон-рутил-ільменітово-apatитові розсипи, скандій	Балка крута родовище техногенне	Кольорові метали	Розвідка, 2020-2025
18	.	Вовчанське родовище	Демурінський ГЗК	Видобування*, 2003-2033
19	.	Юрівська ділянка	Титан-apatитова група	Видобування*, 2002-2031
20	.	Аврамівська площа	Центрукргеологія	Розвідка, 2019-2024
21	.	Лівобережне родовище	Житомирбуррозвідка	Розвідка
22	.	Тростянецьке родовище	Житомирбуррозвідка	Видобування, 2013-2033

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють розробку критичної сировини¹¹⁰

№	Сировина	Об'єкт	Суб'єкт господарювання	Строк дії спеціального дозволу та вид користування
23		Межирічне родовище (Ісаків., Пд. діл.)	Межиріченський ГЗК	Видобування*, 2002, 2032
24		Межирічне р. (Бук., Ем., Ос., Сер., Юр.)	ОГХК	Видобування*, 2015-2035
25		Малишевське род. (Ц, Сх, Зх. Діл.)	ОГХК	Видобування*, 2015-2043
26		Селищанська ділянка	ОГХК	Розвідка, 2021-2026
27		Валки-Гацківське родовище	Валки-Ільменіт	Видобування*, 2001-2031
28		Бирзулівське родовище	Велта	Видобування*, 2007-2027
29		Лікарівське родовище	Велта	Видобування, 2019-2039
30		Малишевське род. (Мотр.-Анн., Пн-Зх)	Мотронівський ГЗК	Видобування*, 2004-2034
31	Руди золота, поліметалічні руди	Мужіївське родовище	Карпатська рудна компанія	Видобування*, 2012-2032
32		Сауляк родовище	Сауляк	Видобування, 2010-2030
33		Сергіївське родовище	Камнеобробна компанія України	Видобування, 2010-2030
34		Бобриківське родовище	Донецький кряж	Видобування, 2013-2018
35		Клинцівське родовище	Ліра Майн Мінералз	Видобування, 2019-2034
36		Берегівське родовище	Карпатська рудна компанія	Розвідка, 2012-2024
37		Квасівське рудне поле	Західна геологорозвідувальна компанія	Розвідка, 2012-2022
38		Жовтоводська площа	Спис Україна	Розвідка, 2021-2026
39	Графіт	Завалівське родовище (Зарічна діл.)	Українська постачальна група	Видобування, 2019-2039
40		Завалівське родовище (Пд-Сх діл.)	Завалівський графітовий комбінат	Видобування *, 1996-2035
41		Балахівське родовище (Пд діл.)	Розвиток побужжя	Видобування, 2019-2039
42		Буртинське родовище	Спис Україна	Видобування, 2021-2026

* здійснюється видобуток